

NİLÜFER TANÇ**

JULİDE ERKEN***

Bir Nef'î Muakkibi Ali Hâdî Okan ve Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân Adlı Eseri

Nef'î Follower Ali Hâdî Okan and His Work Called Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân

Ö Z E T

Klasik Türk şiirinin icra edildiği altı yüzyıl boyunca pek çok şair yetişmiş ve bu şairlerden bir kısmının etkisi yaşadıkları dönemden sonra da yüzyıllarca devam etmiştir. XVII. yüzyıla damgasını vuran ve kendine has bir üslup geliştiren Nef'î bu şairlerden biridir. Nef'î'nin ferdî üslubunu takip eden şairler bir ekol meydana getirmişlerdir. Bu bağlamda birçok edebiyat tarihçisi Nef'î'nin ekol sahibi bir şair olduğunu ifade etmiştir.

Nef'î muakkiplerinden biri de Ali Hâdî Okan (1901-1980)'dir. Nef'î-i Zamân mahlasını kullanacak kadar Nef'î ile özdeşleşen şair, eserlerinden birine de Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'sından mühlhem olarak Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân ismini vermiştir. Yaşadığı dönemdeki olumsuzlukları, haksızlıkları yazmaktan ve doğrudan isim vererek şahısları eleştirmekten korkmayan şair hiciv sahasında Nef'î'nin izinde cesaretle yürümüştür.

Bu çalışmada, Nef'î'nin günümüze kadar süregelen etkisi, takipçisi olan Ali Hâdî ve eserleri odağında incelenmiştir. Nef'î'nin sanat özelliklerinin Ali Hâdî'nin Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân adlı eserindeki etkisi ortaya konulmuş ve karşılaştırmalı olarak iki şairin eserlerinden

A B S T R A C T

Throughout the six centuries when classical Turkish poetry was performed, many poets have risen and the influence of some poets among those has lasted for centuries beyond their lifetimes. Nef'î is one of those poets who has made his mark on the 17th century and developed his unique style. Poets who follow his individual strong style has started an ecrole. In this context, many literary historians have expressed that Nef'î is a poet with an ecrole.

One of the followers of Nef'î is Ali Hâdî Okan (1901-1980). The poet identifies with Nef'î so much that he uses the assumed name Nef'î-i Zamân and he names one of his works as Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân inspiring from Nef'î's work; Sihâm-ı Kazâ. The poet who didn't hesitate to write about the negativities and injustices of his time and not afraid to criticize directly by addressing names, has tried to show he is a poet of courage just like Nef'î and followed Nef'î's footsteps in the field of satire.

In this study, the extant influence of Nef'î was studied in the focus of Ali Hâdî and his works. The influence of the art features of Nef'î in Ali Hâdî's work called Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân was presented and examples from each

* Makalenin Geliş Tarihi: 10.10.2019 / Kabul Tarihi: 19.11.2019.

Bu makale Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 19/093/03/5 kod numaralı, "Türk Şiirinde Nef'î Ekolü" başlıklı Doktora Tez Projesi ile desteklenmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (nilufertanc@gmail.com), Orcid ID: 0000-0003-3988-8783.

*** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, (julideerken@gmail.com), Orcid ID: 0000-0002-0126-0141.

örnekler verilmiştir. Makalenin "Ek"inde Ali Hâdî'nin 1340 (M. 1924) yılında yayımlanan *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* adlı eseri Latin harflerine aktararak araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

poet's works were given in comparison. In the attachment of the essay, the translated script of *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* by Ali Hâdî, published in 1340 (1924) was made available to researchers.

ANAHTAR KELİMELER

Nef'i, Ali Hâdî Okan, Üslup, Ekol, Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân.

KEYWORDS

Nef'i, Ali Hâdî Okan, Style, Ecole, Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân.

*"Ben ölürsen yine âşüfte olur halk-ı cihân
Hüsni-i ta'bîr-i zebân-ı çemen-i hâkimden"*

Nef'i

*"Kızıyor ba'zısı Nef'i-i zamân olduğuma
Kalemim hâme-i Nef'i ile hem-pâ çıkıyor"*

Ali Hâdî

Giriş

Okur-yazar olan herkesin şiirle iştiğal ettiği Osmanlıda doğrudan şair yetiştiren bir kurum yoktur ancak şair adayları, içinde buldukları medeniyetin dilini, kültürünü, edebiyatını bilmeyi kendilerine görev edinmişler; üstat olarak kabul edilenlerin şiirlerini anlamaya ve ezberlemeye çalışmışlardır. Şiir meclislerinde bu usta şairleri izlemek, şiirlerini incelemek, ezberlemek, taklit etmek, zemin şiire nazireler söylemek gibi basamaklar şair olma yolunda atılan adımlar olarak görülmüştür. Osmanlı döneminde her alanda yaygın olan usta-çırak ilişkisi üstat şairlerle onların çevresinde toplanan genç şairler arasında da uygulanmıştır. Şiir yazmayı öğreten belirli bir hoca olmasa bile yapılan şiir ve sohbet meclislerine katılarak bir talebenin kendisini geliştirebilmesi mümkün olmuştur (Kurnaz 2007: 18, 25). İzlenen tüm bu adımlar ise âdeta bir şair okulunun meydana gelmesini sağlamış ve şairler bu okulda bir yandan şiirin dünyasına adım atarken diğer yandan dili işleyerek geliştirmişlerdir. Necâtî (ö. 1509), Fuzûlî (ö. 1556), Bâkî (ö.1600), Hayâlî (ö. 1556-57), Nâ'îlî (ö. 1666), Nef'î (ö. 1635), Nâbî (ö. 1712), Nedîm (ö. 1730) ve Şeyh Gâlib (ö. 1799) gibi ismini dünden bugüne taşıyabilmiş pek çok şair söz konusu okulda yetişmişlerdir (Kurnaz 2007: 77).

Klasik Türk şiiri geleneğinde üsluplarıyla öne çıkan şairler kimi zaman kendi başlarına bir okul/ekol hâline gelmişlerdir. Belli bir nazım veya nesir türünde bir üstadın ferdî üslubunun peşinden gidilmesi anlamında (Babacan 2012: 45) "edebî mektep" olarak da adlandırılan bu kavram Fransızcada "ecole" (ekol); İngilizcede "school" (okul) kelimeleriyle ifade edilmiştir (Çetişli 2014: 283). İbrahim Necmi Dilmen

(ö. 1945) “Eski Edebiyatta Edebî Mektebler” yazısında “Bâkî, Nef'î, Nâbî ve Nedîm” gibi “mektep”lerden bahsetmiştir (Yetiş 1989: 34). Bu şairler, dönemlerinde etkili olmuş ve başka şairlere ufuk açmış olan isimlerdir. Metin Akkuş da Nef'î'nin *Türkçe Dîvân*'ı üzerine yaptığı çalışmasında şairi başlı başına bir ekol olarak görmüştür (Akkuş 1991: 17).

XVII. yüzyıl klasik Türk şiirinde üsluplarıyla ekol olabilecek derecede kendisinden sonra gelen şairleri etkileyen iki isim öne çıkmaktadır: Nef'î ve Nâbî. Nef'î ile aynı yüzyılda yaşayan ve Hikemî tarzın öncüsü olan Nâbî şiirlerinde ortaya koyduğu düşünceleriyle hem kendi çağındaki hem de kendisinden sonra gelen şairleri etkilemiştir. Bu nedenle bugün bir “Nâbî Ekolü”nden söz edilmektedir. Nef'î ise tam olarak herhangi bir akımın ya da düşüncenin temsilcisi değildir. O yarattığı bütün etkiyi üslubu ile sağlamıştır. Ondan etkilenen şairler de hem mizacını hem ferdî üslubunu benimseyerek şairi takip etmişlerdir. Ayrıca Nef'î'nin etkisi sadece yaşadığı yüzyıl ile sınırlı kalmamış, günümüze kadar gelmiştir.

Bu bağlamda M. Fuad Köprülü (ö. 1966), Nef'î'nin şöhreti ve etkisinin asırlarca devam ettiğini bu yüzden araştırılması gerektiğini (1927: 348) söylemiş, İnci Enginün “Yeni Türk Edebiyatında Nef'î” (2011) adlı makalesi ile şairin etkisinin sonraki yüzyıllarda da devam ettiğini göstermiş; Şinasî (ö. 1871), Ziyâ Paşa (ö. 1880), Nâmık Kemâl (ö. 1888) gibi pek çok ismin Nef'î etkisinde olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca kendisini Nef'î ile özdeşleştirecek derecede şairin sanatını takip eden isimler de bulunmaktadır. Sabrî (ö. 1645-46) ve Edirneli Âlî (ö. 1648) başta olmak üzere kendisine “Nef'î-i Sâni” adını veren Üsküdarlı İbrahim Hakkı (ö. 1895); şairi örnek alarak yazdığı ilk şiirlerinden birisine *Teşâür-i Nef'îyâne* adını veren ve kendisini mucize söyleyişli ikinci bir Nef'î olarak tanımlayan Fazıl Ahmet Aykaç (ö. 1967); kendisini “Nef'î-i Devrân” olarak adlandıran ve bir eserine *Sihâm-ı İlham* adını veren Halil Nihad Boztepe (ö. 1949) ve bu makalede incelenecek olan “Nef'î-i Zamân” mahlasını kullanarak bir *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* yazan Ali Hâdî Okan gibi isimler Nef'î ekolünün en önemli temsilcileri arasında sayılabilir. Cemal Kurnaz, Nef'î'nin edebî birikimi ile karakterinin tam olarak anlaşılabilmesi, tesirlerinin ortaya çıkarılabilmesi için karşılaştırmalı çalışmalar yapılarak onun etkilendiği ve etkilediği şairlerle birlikte

değerlendirilmesinin gerektiğini ifade etmiştir (Kurnaz 1997: 414). Böyle bir çalışmayla Nef'î ekolünü oluşturan şairlerin onu neden takip ettikleri, şairin hangi yönlerinden etkilendikleri, karakter, dünya görüşü, yaşadıkları çevre gibi hususlarda benzerlik taşıyıp taşımadıkları incelenerek ortaya çıkarılabilecektir.

1. Muhalif Bir Şair: Nef'î'nin Hayatı ve Sanatı

Şairleri düşünce yapısı, üslubu, şiirde gösterdiği kabiliyeti ile etkileyen Nef'î'nin asıl adı Ömer'dir. Erzurum'un Hasankale kazasında doğduğu için "Erzenü'r-Rûmi" olarak anıldığı da olmuştur. Nef'î çocukluk döneminde Arapça ve Farsçayı iyi derecede öğrenmiş (İpekten 2018: 49) ve bu dönemde aldığı eğitimlerden sonra öğrenimine devam edebilmek için Erzurum'a gelmiş, burada tarihçi Gelibolulu Âlî (ö. 1600) ile tanışmış ve onun öğrencisi olmuştur. Gelibolulu Âlî'nin zengin edebî birikiminden ve kültüründen yararlanan Nef'î'nin bu sayede şiir sanatı ve edebî bilgisi de gelişmiştir. Gelibolulu Âlî gençlik dönemlerinde zararlı anlamına gelen "Darrî/Zarrî" mahlasını kullanan şaire yararlı anlamına gelen "Nef'î" mahlasını vermiştir (Akkuş 1991: 1). Şairin muhalif bakış açısını yansıtan mahlasındaki değişim, onun çevresi tarafından standartlaştırılmaya çalışıldığını göstermektedir.

Nef'î'nin şiirlerinde hissedilen kızgınlık ve öfkenin temellerinin babası Sipahi Mehmed Bey'e dayandığı söylenebilir. Şair olan Mehmed Bey, nedimi olmak için gittiği Kırım Hanının yanında rahat bir hayat sürerken geride kalan Nef'î ve ailesi yoksulluk içinde yaşamışlardır (Akkuş 1998: 95-96). Hem sıkıntı çeken hem de baba-oğul ilişkisinde var olan güven duygusundan mahrum kalan Nef'î bu durumdan duyduğu rahatsızlığı "Peder degül bu belâ-yı siyâhîdür başuma" (Başdaş 2018: 39) sözleriyle anlatarak isyan etmiştir.

Nef'î, Mehmed Bey'in bu gidişinden hoşnut olmasa da babasının kurduğu yakınlık, Nef'î'nin Kırım Hanı Canıbek Giray Han'ın takdirini kazanmasını ve Kuyucu Murad Paşa (ö. 1611) ile tanışmasını sağlamıştır. Hem bu tanışma hem de Gelibolulu Âlî ile olan ilişkisi Nef'î'nin taşradan çıkıp İstanbul'a gitmesinde çok etkili olmuştur. Nef'î, I.Ahmed (1603-

1617)¹, I. Mustafa (1617/1618), II. Osman (1618-1622), tekrar I. Mustafa (1622/1623) ve IV. Murad (1623-1640) olmak üzere tam dört padişahın devrinde bulunmuş ve yaşanan olaylara tanıklık etmiştir. Şair İstanbul'a gelir gelmez şiiirleri ile öne çıkmış ve başta padişahlar olmak üzere pek çok devlet adamına kasideler sunmuştur (İpekten 2018: 50). Nef'î söz konusu padişahlar arasında en başarılı devrini IV. Murad döneminde yaşamış, padişah ile çok yakın olmuş ancak hicivleri sebebiyle zaman zaman padişahın huzurundan azledilmiştir. Sürgün edildiği bir dönemde IV. Murad'a yazdığı bir kasideyle af dileyen şair, bundan sonra hiç kimseyi hicvetmeyeceğine dair yemin ettiği hâlde izin verilse padişahın dergâhından uzaklaştırılmasına sebep olan hileci ve gaddar bahtı hicvedeceğini de söylemiştir:

Bugünden ahdim olsun kimseyi hicv etmeyem illâ
Vereydim ger icâzet hicv ederdim baht-ı nâsâzı

Beni dûr etti zîrâ dergeh-i devlet-penâhından
Nice hicv etmeyim bir öyle gaddâr u çependâzı (K 22/24-25)²

Hicivlerini bir araya getirdiği eseri olan *Sihâm-ı Kazâ* ise yine şairin dikkatleri üzerine çekmesine sebep olmuştur. Bir rivayete göre IV. Murad *Sihâm-ı Kazâ'yı* okurken ayağının dibine şimşek düşmüş ve çevresindekiler bu durumun okuduğu eserle ilgili olduğu yönünde yorumlar yapınca sinirlenerek Nef'î'ye hicvi tamamen yasaklamıştır. Ancak Nef'î hiçbir koşulda hicivden ve hicvetmekten vazgeçmemiştir. Bu nedenle şairin 1635'li yıllardaki ölümüne de bir hicvin sebep olduğu düşünülmektedir (İpekten 2018: 54-55). Nef'î'nin *Türkçe Dîvân'ı*, *Farsça Dîvân'ı*, *Sihâm-ı Kazâ'sı* ve sonradan ayrıca bir eser olduğu anlaşılan *Tuhfetü'l-Uşşâk* adlı Farsça bir na'tı bulunmaktadır.

Yetişme döneminde Doğu klasiklerini, İran edebiyatını ve bu edebiyatın yetiştirdiği şairleri yakından takip eden Nef'î, olgunluk dönemi şiiirlerinde ve özellikle kasidelerinde İslami edebiyat çevresinde şiiirler üreten Urfî ve Enverî'den etkilenmiş, onlara nazireler yazmıştır.

1 Parantezde, anılan padişahlarının hüküm sürdükleri tarih aralıkları verilmiştir.

2 Nef'î'nin *Türkçe Dîvân'ı*ndan seçilen beyitler Metin Akkuş (2018) yayınından alınmıştır. Kaside kelimesi (K) şeklinde kısaltılmış; eserdeki şiiir ve beyit numarası gösterilmiştir.

Enverî (ö. 1189?) ve Urfî'nin (ö. 1591) şiirlerinde bulunan mübalağa ile hayal gücü, Nef'î'nin üslubu ve kabiliyeti ile en üst seviyeye ulaşmıştır (Akkuş 1991: 3-4). Nef'î Arap şairlerinden de vuzuh ve belâgati ile öne çıkan Mütenebbî'den (ö. 965) etkilenmiştir. Türk edebiyatında ise Bâkî'den etkilenecek (İpekten 2018: 72-73) onu takip eden şair ayrıca Fuzûlî, Şeyhülislam Yahyâ (ö. 1644) (Akkuş 1991: 5-7) gibi şairlere de nazireler yazmıştır. Nef'î yetişme evresindeki tüm bu etkilere rağmen kendisine has bir tarz yakalamış ve yepyeni bir sanatçı kişiliği oluşturmuştur. Sahip olduğu mizacı şiirlerine yansıtması Nef'î'nin şiirlerini farklı kılan en büyük özelliği olmuştur.

Nef'î, pek çok nazım şeklinde şiir söylese de en büyük başarıyı kasideleriyle yakalamış ve kaside üstadı olarak anılmış; medhiye, fahriye ve hicviye türünde şiirleriyle öne çıkmıştır. Medhiye ve hicviyelerinde ifrat ve tefrit (Ünver 1991: 45) yolunu seçen Nef'î'nin sanat hayatı Tâhirü'l Mevlevî (ö. 1951) tarafından "övmek, övmek, sövmek" (Tâhirü'l Mevlevî 2019: 319) kelimeleriyle tanımlanmıştır. Şair, medhiyelerinde genellikle kalıplaşmış ifadeler kullansa da zengin hayal gücünün ortaya çıkardığı mübalağa, dile hâkimiyet, âhenkli ve rahat söyleyiş ile farkını ortaya koymuştur (Ünver 1991: 55, 61).

Kullandığı her nazım şeklinde ve türünde üslubuyla ayırt edilen Nef'î, fahriyelerinde de herkesin gittiği yoldan gitmemiş, bu türde bir dönüm noktası olarak görülmüştür. Fahriyelerin bölüm sıralamasına uymayarak bazı kasidelerine doğrudan fahriye ile başlayan Nef'î, fahriyelerin beyit sayısını da artırmıştır. Kullandığı redifler, şahıs zamirleri ve eklerle "biz" derken dahi âdeta "ben" diyerek (Okay 2015: 107-108) kendisine duyduğu güveni göstermiştir. Onun fahriyelerinde görülen değişim pek çok şairi etkilemiş ve fahriyede Nef'î'yi takip eden şairler ortaya çıkmıştır. Nef'î takipçileri, kasidelerinde sadece memduhlarını övmekle kalmamışlar, kendi sanat kudretlerinden ve şiirde gösterdikleri maharetlerden de bahsetmeye başlamışlardır (İşinsu İsen 2002: 31-32).

Medhiyelerinde övdüğü kişiyi, fahriyelerinde de kendisini göklere çıkararak Nef'î, hicvettiği kişiyi de bir o kadar küçük düşürmüştür. Bu bağlamda klasik Türk şiirinde hiciv denildiği zaman akıllara gelen ilk şair Nef'î'dir. Onun hicivlerinde kendi mizacının yansıması olmasının

yanında yaşadığı dönemde ortaya çıkan siyasi olaylar da etkili olmuştur. Devlet idaresindeki sorunlar, savaşların uzaması, askerî teşkilatta görülen disiplinsizlik, ilmiye sınıfındaki bozulmalar, Anadolu ve İstanbul'da yaşanan ayaklanmalar ve karışıklıklar bu dönemdeki siyasi sorunların başında gelmektedir (Uzunçarşılı 1988: 119-206). Bu bağlamda Nef'î'nin yaşadığı yüzyılın karakteristik özelliğinin siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan yaşanan bir istikrarsızlık devri olduğu da söylenebilir (Bilkan 2015: 11).

İstanbul'a geldiğinde saray ve çevresinde aradığını bulamayan Nef'î, tanık olduğu olaylar karşısında hayal kırıklığına uğramış ve bu sebeple şairane bir saldırıya sürüklenmiştir (Banarlı 1983: 659). Şairin *Türkçe Dîvân*'ındaki hicivleri ile *Dîvân*'larına almadığı hicivlerini topladığı *Sihâm-ı Kazâ*'sındakiler karşılaştırıldığında üslup açısından çok farklı oldukları görülür. *Türkçe Dîvân*'ında azledilmesine sebep olan, şiirine ve şairliğine dil uzatan kişileri ölçülü bir şekilde hicveden şair, *Sihâm-ı Kazâ*'sında hedef aldığı kişileri sövgüye varan ağır bir dille tahkir etmiş hatta dış görünüşlerini alay konusu yaparak onları küçük düşürmüştür (Akgül 2012: 52; Yiğit 2018: 233). Nef'î'nin daha önce övdüğü kişileri bile sonradan yermesi dikkat çekmektedir. Bütün şiirlerinde öz güvenini hissettiren şair, hicivlerinde de daima kendisini haklı bulmuştur. İsmail Ünver de *Sihâm-ı Kazâ*'daki bazı ifadelerin ilk defa Nef'î tarafından söylenmediğini, onun herkesi hak ettiği biçimde yerdiğini dile getirmiştir (1991: 74,78):

Kaḥbe hicvine tenezzül mi ederdüm ammâ
Bir kazâ ile bu da ṭab'uma çespân oldı (SK 71/1)³

Kâfirim ger seni hicv etdüğüme nâdim isem
Haḫ ḥuzûrında ya senden utanursam a köpek

İ'tikâdumca gâzâ eyledüm inşâallah
Haḫḫ-ı yoḫ yere ben kimseye sögmem a köpek (SK 3/57-58)

³ *Sihâm-ı Kazâ* SK şeklinde kısaltılmış ve örnek beyitlerde Cahit Başdaş (2018) yayınına atıfta bulunulmuştur.

2. Bir Nef'î Muakkibi: Ali Hâdî Okan'ın Hayatı ve Eserleri

Nef'î takipçilerinin önde gelenlerinden birisi de Ali Hâdî Okan'dır. 1901'de Antalya/ Alâiye (Alanya)'de doğan şairin babası iki yaşında vefat edince önce İzmir'de emniyet müdürü olan dedesi Cemal Bey'e (ö. 1915), o da vefat edince dayılarına emanet edilmiştir (Birinci 2017: 59). İzmir'de dedesinin yanındayken ibtidaî, rüşdî ve sultanî mekteplerini bitirmiş ve 1929'da Ankara Hukuk Fakültesini tamamlamıştır (İnal 1969: 476). Ali Hâdî hukuk fakültesinden mezun olmadan evvel Denizli'de memur olarak çalışmış, mezun olduktan sonra ise Ankara, Adana ve Burdur'da hâkim olarak görev yapmıştır. Şahsi sebeplerden dolayı devlet memurluğundan ayrıldıktan sonra gazete yazarı, hukuk müşaviri ve avukat olarak çalışmıştır. İki kere evlenen Ali Hâdî 25 Ağustos 1980'de İstanbul'da vefat etmiş ve mezarı Karacahmet'e defnedilmiştir (Birinci 2017: 59).

Ali Hâdî, küçük yaştan itibaren şiir ve edebiyatla ilgilenmiş, dergi ve gazetelerde şiirleri yayımlanmış ve bu konuda kendisini geliştirmesini ve ilerleme kaydetmesini sağlayan kişinin ise Tokadîzade Şekip Bey (ö. 1932) olduğunu belirtmiştir (Huyugüzel 2000: 48). Son dönemlerinde nesir yazılar da kaleme alan Ali Hâdî yazılarında kendi ismini kullanırken (Birinci 2017: 60) şiirlerinde kendi isminin yanında Tokadîzade Şekip Bey tarafından kendisine verilen (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1990: 112) "Nef'î-i Zamân" mahlasını da kullanmıştır. İlk şiiri İzmir gazetelerinden olan *Zılal*'de çıkmış daha sonra uzunca bir süre *Sadâ-yı Hak*, *Anadolu* ve *Yeni Asır* gazetelerinde şiirlerini yayımlamıştır. Ayrıca *Güneş*, *Resimli Yirminci Asır*, *Türk Yurdu*, *Yeni Mecmua*, *Servet-i Fünûn*, *Akbaba*, *Aydede* gibi dergilerde de şiirleri yayımlanmıştır (Birinci 2017: 60-61; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi 1990: 112).

Ali Hâdî'nin Nef'î-i Zamân mahlasını kullanarak yazdığı şiirlerini topladığı ilk kitabı *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* (1340)'dır. Çoğunlukla hiciv türünde şiirlerin yer aldığı eserinde şairin 21 gazel, 3 tercî-i bend, 3 kıt'a-i kebire, 18 kıt'a ve 1 mensur şiir olmak üzere toplam 46 şiiri bulunmaktadır. Ali Hâdî eserini İzmir'de Sadâ-yı Hak matbaasında bastırması, şiirlerin sonuna o an bulunduğu şehri ve tarihi kaydetmiştir. Şair, Ankara'yla ilgili şiirlerinde Mustafa Kemâl Atatürk başta olmak üzere birçok ismi anmış, çeşitli memuriyetlerde bulunan ve makamlarına

uygun davranmayan kişileri eleştirerek onları âdeta Atatürk'e şikâyet etmiştir. Dönemin millî eğitim bakanı İsmail Safâ Bey (ö. 1940), tiyatro sanatçısı Şâdi Fikret (Hüseyin Şadi Karagözoğlu) (ö. 1941), vekillerin doktoru olan Rıza Nur (ö. 1942), gazeteci Arif Oruç (ö. 1956), bir dönem milletvekilliği yapan Yakup Kadri Karaosmanoğlu (ö. 1974), 1911-1912 yılları arasında İzmir belediye başkanlığı görevinde bulunan Ethem Taşlıoğlu şairin zaman zaman eleştirilerine hedef olan kişiler arasındadır.

Ali Hâdî bu eserinde bir dönem uygulanan içki ve tütün yasağını da konu etmiştir. Tüm vatandaşlara çeşitli kısıtlamalar ve yasaklar getirilirken devlet memurlarının gizli de olsa her şeyi yapabilmelerine, halkı kandırmalarına karşı çıkmıştır. Tıpkı Nef'î gibi o da onaylamadığı her şeyi ve herkesi, gördüğü tüm aksaklıkları ve yanlışları korkmadan eleştirmiştir. "Susmam Yazarım" başlığını taşıyan bir şiir kaleme alarak sonunda ölüm bile olsa doğru bildiği yoldan ayrılmayacağını açıkça ifade eden şair, aynı zamanda yazdığı diğer şiirlerinde de sık sık Nef'î gibi cesaretli olduğundan, çevresindekiler ona Nef'î gibi sonunun ölüm olacağını söyleseler bile korkmayacağından söz etmiştir. Ali Hâdî Ankara yanında sık sık İzmir'den de bahsetmiş ve bu şehre uzun süre iyi bir vali gelmemesinden yakınmıştır.

Ali Hâdî, bu eserinde farklı şairlerden de ilham almış, bir kıt'a ve gazelinde Şeyh Gâlib ile Hayâlî Bey'in beyitlerini tazmin etmiştir. Şeyh Gâlib'in *Hüsn ü Aşk*'ının "Fahriyye-i Şairâne" bölümünde geçen matla beytine "Ankara'dan Tanîn'e" başlığını taşıyan kıt'asında:

"Tarz-ı selefte tekaddüm ettim
Bir başka lisân tekellüm ettim"

Bir sâniye uymayıp zamâna
Her lahza hezel terennüm ettim (Okan 1340: 15)⁴

Hayâlî Bey Dîvânı'ndaki "bilmezler" redifli beyite aynı redifli bir gazelinde yer vermiştir:

O şâ'irler ki hülyâ içredir hülyâyı bilmezler
"O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler" (Okan 1340: 27)

⁴ *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* (1340)'dan seçilen beyitlerde şiirlerin bulunduğu sayfa numaraları gösterilmiştir.

Ayrıca şair Nâmık Kemâl'in *Vatan Yahut Silistre* (Kemâl 2018) adlı tiyatro eserindeki Abdullah Çavuş karakterinin çok tekrarladığı ve eserde bir laytmotif olan "kıyâmet mi kopar" sözünü redif olarak kullanmıştır:

Yeni meclis vererek bâdeye serbestîyi
Neş'e-i halkı tamâm etse kıyâmet mi kopar
Gece gündüz demeyip şevk ile Nef'î-i zamân
Hân-ı vuslatta ta'âm etse kıyâmet mi kopar (Okan 1340: 10)

Ali Hâdî'nin şiirlerini bir araya getirdiği diğer bir eseri ise *İki Kitap* (1937)'tir. Söz konusu eserinin ilk kısmında "Ulusal ve İçsel Şiirler" başlığını vererek lirik şiirlerini, "İkinci Kitap" kısmında da "Nef'î-i Zamân" müstear adıyla yazmış olduğu ciddi ve mizahî şiirlerini bir araya getirmiş; şiirlerinde hem aruz hem hece ölçüsünü kullanmıştır. Başarılı ve oturmuş bir şiir diline sahip olan Ali Hâdî'nin bu kitabındaki şiirlerinin bir kısmında Yahya Kemâl (ö. 1958) etkisinin görüldüğü de düşünülmektedir (Huyugüzel 2000: 49). Şairin son şiir kitabı olan *Dünden Yapraklar* (1952) baştan sona aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Bu eseri Fatih Sultan Mehmed'den Mustafa Kemâl Atatürk'e kadar çeşitli devlet büyüklerine ve paşalara yazdığı övgü ve yergi şiirlerinden oluşmaktadır (Tanç 2019).

Şairin eserleri edebî değerlerinin yanında dönemin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarına ışık tutacak nitelikte bilgiler taşıdığı için yakın tarih araştırmaları açısından da önem taşımaktadır.

3. Nef'î'nin Sanat Özelliklerinin *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân'a* Yansıması

Nef'î hakkında yapılan çalışmalarda şairin sanat özellikleri genel olarak vuzuh ve belâgat, âhenk, mübalağa, fahriye başlıklarının altında incelenmiş ve şiirlerinde Sebki Hindî etkisinden bahsedilmiştir (İpekten 2018: 79-83; Ocak 1991: 17-18; Akkuş 1991: 4-29; Erkal 2009: 163-174). Bu bölümde, Ali Hâdî'nin *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* adlı eserinde Nef'î'nin sanat özelliklerinin etkisi, iki şairin benzerlikleri, ortaklıkları ve farklılıkları tespit edilecek, şairin Nef'î ekolünün takipçisi olma yönü ortaya konulacaktır.

3.1. Vuzuh ve Belâgat: Nef'î'nin şiirlerinde belirgin bir şekilde görülen ilk özellik onun söylemek istediklerini açık, düzgün ve kusursuz bir şekilde söylemesidir. Şair, şiirlerinde kapalı ve girift mazmunlara yer vermemiş, her kelimeyi ilk anlamıyla kullanmıştır (İpekten 2018: 79). Sebki Hindî etkisi taşımasına rağmen ifadeleri doğal ve akıcıdır (Ocak 1991: 17).

Bir âşık-ı âzâdeyiz ammâ esîr-i bâdeyiz
Âlûfteyiz dildâdeyiz bizden dirîg etme kerem

Bir câm sun Allah için bir kâse de ol mâh için
Tâ medh-i şâheşâh için alam ele levh u kalem (K 15/16-17)

Bu açıklık ve akıcılık Ali Hâdî'nin şiirlerinde de bulunmaktadır. Klasik Türk şiirinin nazım şekillerini kullanmasına rağmen yaşadığı dönemin Türkçesine uygun olarak anlaşılmayacak kelime ve tamlamalara çok fazla yer vermeyen şair, tıpkı Nef'î gibi ne söylemek istiyorsa açıkça dile getirmiştir.

İç bâde edip hande ne derlerse desinler
Bir şûha gönüllen de ne derlerse desinler (Okan 1340: 7)

O perî bezme devam etse kıyâmet mi kopar
Bizi de kendine râm etse kıyâmet mi kopar

Sunarak kâse-i fağfûr ile câm-ı aşkı
Dili sermest-i garâm etse kıyâmet mi kopar (Okan 1340: 10)

3.2. Âhenk: Üslûbun bir niteliği olarak nazım veya nesirde kelimelerin, cümlelerin bir mûsikî etkisi yaratacak şekilde sıralanmasıyla sağlanan uyuma âhenk denilmiştir (Yetiş, 1988: 516). Klâsik Türk edebiyatında şairler, âhengi oluşturmak için kullandıkları kelimelerin ses uyumundan, tekrarlardan, kafiye, redif, vezin gibi ritmi sağlayan unsurlardan ve söz sanatlarından yararlanmışlardır (Macit, 2016: 11). Nef'î'nin şiirlerinde de kelimeler yan yana geldiklerinde bir âhenk birliği yaratacak şekilde dizilmiş ve bir mûsikî değeri kazanmışlardır (İpekten 2018: 80). Şair seçtiği kelimelerin bir âhenk yaratmasına çok dikkat etmiş, kulağa hoş gelmeyecek kelimeleri kullanmamıştır (Ocak 1991: 17; Erkal 2009: 111). Gazellerinin birçoğu yek-âhenk olan Nef'î, kasidelerinde bulunan tegazzül bölümlerinde de aynı başarıyı yakalamıştır (Akkuş 1991: 23):

Yâ neylesin bîçâreler âlüfteler âvâreler
Sâgar sunar mehpâreler nûş etmemek olur sitem

Yâr ola câm-ı Cem ola böyle dem-i hurrem ola
Ârif odur bu dem ola ayş u tarabla muğtenem (K 15/6-7)

Ali Hâdî de yaşadığı coşkuyu ya da kızgınlığı tasvir ederken içinde bulunduğu duygu yoğunluğunu ses ve söz tekrarı, kelime yahut harflerin birbirleriyle paralel dizilimi gibi âhenk unsurlarından faydalanarak etkili bir şekilde anlatmıştır. Âhengi sağlayan unsurların başında gelen aruz veznini de birkaç beyti hariç kusursuza yakın bir şekilde kullanmıştır:

Çeşmânına meftûnum, ezelden beri meftûn
Gönlüm o siyeh gözlere kurbân olayım der (Okan 1340: 8)

Nice makberleri keskin kalemimle kazarım
Çıkça sehpâ-yı adem karşıma susmam yazarım
Ürkütür dostumu ağyârımı hatta nazarım
Çıkça sehpâ-yı adem karşıma susmam yazarım (Okan 1340: 22)

Kim uzatsa dilini şahsıma sen sus diyorum
Dil uzatmak ebediyyen bana mahsûs diyorum
Dişçi Sâmî denilen hâ'ine câsûs diyorum
Çıkça sehpâ-yı adem karşıma susmam yazarım (Okan 1340: 22)

3.3. Mübalağa: Nef'î şiirlerinde, aşırılığın derecesine bağlı olarak tebliğ, iğrak ve gulûv olmak üzere üçe ayrılan mübalağa sanatının (Dilçin 2016: 447) tebliğ seviyesinde kalmakla yetinmemiş, çoğunlukla gulûv derecesinde sözler söylemiştir (Akkuş 1991: 25). Ancak aşırılık olarak görülebilecek bu özellik, üslubundaki kudret, âhenk ve samimiyet ile dengelenmiş gibidir. Şair şiirlerinde mübalağa yaparken hep bir açık kapı bırakmış böylelikle alımlayıcı tarafından tuhaf karşılanmanın önüne geçmiştir (İpekten 2018: 82). Aşağıdaki beyitte IV. Murad'ı öven Nef'î, eğer bir şair Sultan Murad'ın kılıcının hayalini aklından bile geçirecek olsa onun kalemlerinin baştan başa iki parçaya ayrılacağını söylemiştir:

Hayâl-i tîgını dilden geçirse bir şâir
Dü nîm olurdu elinde serâser aklâmı (K 21/22)

Bir başka kasidesinde de Nef'î keskin dilli bir şair oluşunu aynı metaforla anlatmıştır:

Tîg-i sertîz-i zebânım o kadar keskindir
Ki dü nîm olur anı ansa dil-i Rüstem ü Sâm (K 50/53)

Klasik Türk edebiyatı şairleri yaşadıkları dönemin gereği olarak övgü dolu kasidelerini padişahlara ve diğer devlet adamlarına sunmuşlardır. Şairler söz konusu kişileri överken onların sahip oldukları güç ve kuvvetten, bir savaşta gösterdikleri cesaret ve yiğitlikten, devirlerinde yaşanan mutluluktan bahsetmişlerdir. Bu bağlamda bütün övgüler bu gibi konular etrafında birleşir. Ali Hâdî'nin de şiirlerini yaşadığı çağa uygun olarak kaleme aldığı görülür. Onun şiirlerindeki övgü özellikle Mustafa Kemâl Atatürk üzerinde toplanmış ve şair bu övgülerini mübalağa ile birleştirerek memduhunu daha da yüceltmıştır. "Der Vâsf-ı Gâzî Paşa" başlıklı şiirinde Mustafa Kemâl Atatürk'ün düşmanlara kahramanca saldırmasını, adaletli ve cesur bir yönetici olmasını ve Türk milletinin onu bir kahraman olarak görmesini klasik Türk şairlerinin üslubuyla dile getirmiştir:

Fir'avnu berbât eyleyen
Ol Hazret-i Mûsâ mısın
"Bahr-ı muhî" -âsâ acep
Heybetli bir deryâ mısın
Bin yılda bir zâhir olan
Bir âhter-i zîbâ mısın (Okan 1340: 4)

Ey leşker-i fûshat-beyân
Ey safder-i savlet-feşân
Ey dâver-i bâzû eşed
Ey Haydar-ı sâhib-kırân
Sen kevkeb-i zî-nurusun
Türk'ün bugün ey kahramân (Okan 1340: 5)

3.4. Fahriye: Klasik Türk edebiyatında şiirinin edebî bir değere sahip olduğunun farkında olan hemen her şair fahriye yazmıştır. Ancak Nef'î, şiirlerindeki sanat kudretini, yeteneklerini ve geniş hayal dünyasını övme tarzıyla diğer şairlerin önüne geçmiştir. Nef'î'nin kendisiyle ilgili söylediği övgü dolu sözleri onun coşkulu ruhu ve öz güveniyle açıklanabilir (Ünver 1991: 61-62). Türkçe Dîvânı'ndaki ilk kasidesi olan

“sözüm” redifli na’ına doğrudan fahriye ile başlaması da bu öz güveni göstermektedir. Nef’î, şiirlerinde sık sık kendisini hem şiirde üstat kabul edilen İranlı şairlerle hem de çağdaşı olan diğerler şairlerle kıyaslamış ve daima üstün görmüştür. Nef’î’nin kalemi, söz üstadı olan mucize söyleyişli bir papağandır. Onun öyle bir hayal dünyası vardır ki avlanmaya çıktığında yakaladığı ya Anka ya Hüma kuşu olmakta ve tıpkı Hz. Yûsuf gibi güzel olan şiirleri gittikçe daha da güzelleşmektedir:

Sühen bir tûtî-i muciz-beyândır hâmem üstâdı
Kalem bir Kahramân-ı tîg-zendir dil silahdârı (K 13/47)

Bâl açsa şikâr etmege şahbâz-ı hayâlim
Sayd ettiği elbette yâ anka yâ hümâdır (K 33/48)

Gittikçe güzellenmededir Yûsuf-ı nazmım
Artarsa nola derd-i Züleyhâ-yı zamâne (K 41/27)

Ali Hâdî de Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân ismini verdiği eserine doğrudan fahriye ile başlamış ve bu şiirini Nef’î’nin ruhuna ithafen yazmıştır. Diğer şiirlerinde de yer yer kendisini övmüştür. Zamanın Nef’î’si ve cihanın Hülâgû’su odur. Onun kalemi o kadar kuvvetlidir ki yazdıklarının karşısında azgın fil bile korkusundan titrer. Şair sırtını hiciv kılıcına yasladığını, devrinin milletvekillerine korku saldığını ve kaleminin Nef’î’nin kalemiyle arkadaş çıktığını söylemiştir:

Benim ol Nef’î-i devran u Hülâgû-yı cihân
Ders okur mekteb-i hezlimde edîbân-ı zamân
Öyle bir şîr-i jiyândır ki şu gürbüz hâmem
Titriyor savât-ı kahriyle onun pîl-i demân
Bende bir başka revîş başka selâset vardır
Dehenimden dökülür inci gibi şîr ü beyân (Okan 1340: 3)

Beğenip hâmemi bir şîr-i jiyân etti felek
Beni bir lahzada Nef’î-i zamân etti felek (Okan 1340: 26)

Tîg-ı hicve yaslanıp çıktım hecâ meydânına
Korku saldım devrimin kalpaklı meb’ûsanına (Okan 1340: 33)

Kızıyor ba'zısı Nef'î-i zamân olduğuma
Kalemim hâme-i Nef'î ile hem-pâ çıkıyor (Okan 1340: 37)

3.5. Sebk-i Hindî: Klasik Türk edebiyatında Hint üslubunun ilk uygulayıcılarından olan Nef'î, İran Edebiyatını da çok yakından takip etmiştir. Sebk-i Hindî'nin özelliklerinden olan anlamda incelik, geniş bir hayal dünyası, mübalağa, az sözle çok şey anlatmak gibi özellikler Nef'î'nin şiirlerinde de bulunmaktadır. Sebk-i Hindî etkisiyle şiirlerinde yeni kelimeler ve tamlamalar da kullanan şair buna karşılık girift ve anlaşılmasız yapılardan da uzak durmuştur (Ocak 1991: 18, 28). Ali Hâdî'de ise Sebk-i Hindî'den herhangi bir etkilenme söz konusu değildir. Şairin şiirlerinde çok fazla olmamakla birlikte yer verdiği tamlamalar ve kullandığı kelimeler dönemine göre açık ve anlaşılırdır.

3.6. Mitolojik Şahsiyetler: Klasik Türk edebiyatı şairleri mitolojinin zengin birikiminden sıklıkla yararlanmışlar ve övdükleri kişiyi çoğunlukla İran'ın efsanevî kahramanlarıyla kıyaslamışlardır (Tökel 2016: 74; Şişman ve Kuzubaş, 2017: 15, 16). Nef'î de padişahları ve diğer devlet adamlarını överken mitolojik şahsiyetlerden yararlanmış, kimi zaman bu kahramanları övdüğü kişiyle denk tutmuş kimi zaman da memduhunu üstün görmüştür. Sultan Ahmet Han'a sunduğu bir kasidede padişahın Allah'ın lütfunun bir gölgesi olduğunu; Feridun ile İskender'in ona kapıcı bile olamayacağını söylemiştir:

Sâye-i lutf-ı Hudâ hazret-i Sultân Ahmed
Ki Ferîdûn u Sikender olamaz derbânı (K 3/6)

Sultan Osman'ın tahta çıkışını kutladığı bir diğer kasidesinde de padişahı cihan mülkünün tek vârisi olan ikinci İskender olarak görmüştür:

Hudâvend-i muazzam Pâdişâh-ı maşrık u mağrib
Yegâne vâris-i mülk-i cihân İskender-i sâni (K 11/14)

Ali Hâdî'nin Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân'ı hiciv türünde olduğu için bu eserde sadece Mustafa Kemâl Atatürk'ü övmüş ve övgüsünde mitolojik şahsiyetlerden yararlanmıştır:

Keyhüsrev ü Dârâ mısın
İskender ü Mârâ mısın
Zâloğlu Rüstemler gibi
Seyfinle bî-pervâ mısın (Okan 1340: 4)

Bunun yanında hicvettiği kişileri bazen “Ehrimen”e benzetmiştir. Klasik Türk şiirinde şairler tarafından çoğunlukla “dev” anlamında kullanılmasına rağmen Ali Hâdî mutlak kötülüğü ifade eden “Ehrimen”i taşıdığı ilk anlamlar olan şeytan, cin, ifrit (Tökel 2016: 125) karşılığında kullanmış ve aşağıdaki kıt’asında Hakkı Nezihî’yi “Ehrimen”e teşbih etmiştir.

Kuyruğundan yan tutup dehrin lisâniyyetini
 “Ehrimen”li bir dede şeklinde çıktın meydâna
 Âleme takvâ satıp sardırmak isterken sarık
 “Ma’rifetli” bir vekâlet şapka giydirdi sana (Okan 1340: 54)

Sonuç

“Nef’î-i Zamân” mahlasıyla dikkat çeken Ali Hâdî özellikle *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* adlı eseriyle Nef’î’nin bir takipçisi olduğunu ispatlamıştır. Nef’î gibi mizacını şiirlerine yansıtmış ve yanlış gördüğü şeyleri eleştirmekten geri kalmamıştır. XVII. yüzyılda beğenmediği şairleri, sadrazamları, paşaları hicveden Nef’î’nin yerini XX. yüzyılda işlerini doğru yapmadıklarını, görevlerini kötüye kullandıklarını düşündüğü memurları, devletin çeşitli kademelerindeki bürokratları hedef alarak eleştiren Ali Hâdî almış gibidir. Şair, döneminde tanıklık ettiği aksaklıkları ve haksızlıkları korkusuzca dile getirmiş; bakan olarak görev yapan yöneticilere bile doğrudan “yan gelip yatmayın” diyebilmiştir. Nef’î’nin şiirlerinde belirgin bir şekilde bulunan vuzuh ve belâgat, âhenk, mübalağa ve fahriye gibi sanat özelliklerinin onun kadar mükemmeli yakalayamamış olsa da Ali Hâdî’nin şiirlerinde de olduğu, Sebk-i Hindî özelliklerinin ise olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca Ali Hâdî’nin şiirleri edebî değerlerinin yanında dönemin sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarına ışık tutacak nitelikte bilgiler taşıdığı için yakın tarih araştırmaları açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda Ali Hâdî’nin eserleri pek çok yönden okunmaya ve yorumlanmaya açıktır. Bu çalışmada *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân* ile Nef’î’nin güçlü bir takipçisi olduğunu gösteren ancak adından çok fazla söz edilmeyen Ali Hâdî ve eseri bilim dünyasının dikkatlerine sunulmuştur. Şairin şiirlerindeki zengin birikimin yeni çalışmalara kapı aralayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- AKGÜL, Ahmet (2012), "Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'sı İle Türkçe Dîvânı'ndaki İki Farklı Üslûp Üzerine Bazı Tespitler", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/2, 47-57.
- AKKUŞ, Metin (1991), *Nef'î Sanatı ve Türkçe Dîvânı*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- AKKUŞ, Metin (1998), *Hicvîn Ankâları Nef'î ve Sihâm-ı Kazâ (İnceleme-Karşılaştırmalı Seçme Metinler)*, Ankara: Akçağ Yay.
- AKKUŞ, Metin (2018), *Nef'î Dîvânı*, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/57741,nefi-divanipdf.pdf?0> (ET: 10.09.2019).
- BABACAN, İsrâfil (2012), *Klâsik Türk Şiirinin Son Baharı Sebk-i Hindî*, Ankara: Akçağ Yay.
- BANARLI, Nihad Sami (1983), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, (II. cilt), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- BAŞDAŞ, Cahit (2018), *Sihâm-ı Kazâ*, (Dil Özellikleri, Metin, Dizin), İstanbul: Kriter Yay.
- BİLKAN, Ali Fuat (2015), *17. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yay.
- BİRİNCİ, Ali (2017), "Türk Yurdu Kalemleri: Nefîzaman veya Ali Hadi Okan". *Türk Yurdu* ", 353, 59-64.
- BOZTEPE, Halil Nihad (1921), *Sihâm-ı İlham*, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası.
- ÇETİŞLİ, İsmail (2014), *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, Ankara: Akçağ Yay.
- ÇOBAN, Ahmet (2004), *Edebiyatta Üslûp Üzerine (Sözün Tadını Dilde Duymak)*, Ankara: Akçağ Yay.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2011), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- DİLÇİN, Cem (2016), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK Yay.
- ENGİNÜN, İnci (2011), "Yeni Türk Edebiyatında Nef'î", *Gazi Türkiyat*, 8, 165-193.
- ERKAL, Abdulkadir (2018), *Dîvân Şiiri Poetikası 17. Yüzyıl*, Ankara: Altınordu Yay.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk (2000), *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

- İNAL, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal (1969), *Son Asır Türk Şairleri*, (I. cilt), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yay.
- İPEKTEN, Haluk (2018), *Nef'î Hayatı-Sanatı-Eserleri Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Ankara: Akçağ Yay.
- İSEN, Tuba Işınsu (2002), *Dîvân Şiirinde Fahriye*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- KEMÂL, Nâmık (2018), *Vatan Yahut Silistre*, (Haz. Refik Durbaş), İstanbul: İş Bankası Kültür Yay.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1927), "Bir Nef'î Şâkirdi", *Hayat Mecmuası*, 182, 348-351.
- KURNAZ, Cemal (1997), "Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î", *Dîvân Edebiyatı Yazıları*, Ankara: Akçağ Yay., 411-414.
- KURNAZ, Cemal, (2007), *Osmanlı Şair Okulu*, Ankara: Birleşik Yay.
- MACİT, Muhsin (2016), *Divan Şiirinde Âhenk Unsurları*, İstanbul: Kapı Yay.
- OCAK, Tulga (1991), "Nef'î ve Türk Edebiyatındaki Yeri", *Ölümünün Üçyüzdüncü Yılında Nef'î*, Ankara: AKM Yay.
- OKAN, Ali Hâdî (1340), *Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân*, İzmir: Sadâ-yı Hak Matbaası.
- OKAY, Orhan (2015), *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, İstanbul: Dergâh Yay.
- RICHARDSON, John (1810), *Richardson Dictionary*, (A Vocabulary Persian, Arabic and English; Abridged From The Quarto Edition of Richardson's Dictionary), (Ed. Charles Wilkins-David Hopkins), London.
- ŞİŞMAN, Bekir ve Muhammet Kuzubaş (2007), *Şehnâme'nin Türk Kültür ve Edebiyatına Etkileri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- TÂHİRÜ'L MEVLEVÎ (2019), *Edebiyat Tarihimize Dair Manzum Bir Muhtıra*, İstanbul: Dergâh Yay.
- TANÇ, Nilüfer (2019), "Okan, Ali Hâdî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II*, 20. Yüzyıldan Günümüze 1860-1985.
http://teis.yesevi.edu.tr/index.php?sayfa=madde_detay&md=2c6ae45a3e88aee548c0714fad7f8269.1674794080be4aa6 (ET: 10.09.2019).
- TÖKEL, Dursun Ali (2016), *Dîvân Şiirinde Şahıslar Mitolojisi*, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yay.
- TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANSİKLOPEDİSİ (1990), "Okan, Ali Hadi", İstanbul: Dergâh Yay., 112.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1988), *Osmanlı Tarihi*, (III. cilt 1. kısım), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ÜNVER, İsmail (1991), "Övgü ve Yergi Şairi Nef'î", *Ölümünün ÜçYüzdüncü Yılında Nef'î*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 45-78.

YETİŞ, Kâzım (1988), "Âhenk/Edebiyat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (I. cilt), İstanbul, 516-517.

YETİŞ, Kâzım, (1989), *İbrahim Necmi Dilmen*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

YİĞİT, Süleyman (2018), "Edebî Hicivden Sövgüye: Nef'î'nin Hicvindeki Değişim", *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi*, 9, 215 – 235.

Elektronik Kaynaklar

<https://sozluk.gov.tr/> (ET: 30.09.2019)

<http://lugatim.com/> (ET: 30.09.2019)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkilavuzu (ET: 30.09.2019)

Ekler:

Metin neşrinde şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Eserdeki sayfa numaraları parantez içinde gösterilmiştir. Bazı şiirlerde baskı hatası olan kelimelerin elle düzeltildiği görülmüştür. Bu durum, eserin yazarı veya Osmanlı Türkçesine hâkim olan bir kişi tarafından okunarak gözden geçirildiğini ve baskı hatalarının giderilmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu bağlamda yapılan düzeltmeler dikkate alınarak kelimelerin doğru şekillerinin yazılmasına özen gösterilmiş ve yapılan her değişiklik dipnotlarla açıklanmıştır.

2. Eser, Cumhuriyet dönemine ait olduğu için metin neşrinde Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkilavuzu)'na uyulmuş ve kelimelerden sonra gelen ekler, ses uyumuna göre yazılmıştır. Ancak aruz vezni doğru yansıtmak için Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdeki uzun heceler ile kelime ortasındaki hemze ve ayın harfleri gösterilmiştir.

3. Eserde parantez içinde verilen özel isimler ve yazarın vurgulamak istediği kelimeler parantezden çıkarılmış; özel isimler büyük harfle başlatılarak, diğerleriyle tırnak içinde yazılarak belirtilmiştir.

4. Metindeki noktalama işaretleri ile şairin dipnot olarak verdiği açıklamalar korunmuştur.

5. Her şiirin vezni bulunarak gösterilmiştir.

Sihâm-ı Kazâ-yı Zamân
Teşâ'ür-i Nef'iyâne
Mefkûre Yoldaşım Osmân Nûrullâh Beyefendi'ye İthâf
Birinci Kitap
İzmir
Sadâ-yı Hak Matba'ası
1340
[2]
Gazeliyyât
[3]
Fahriyye

-Nef'î'nin rûh-ı pür fütûhuna ithâf-

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)

Benim ol Nef'î-i devran u Hülâgû-yı cihân

Ders okur mekteb-i hezlimde edîbân-ı zamân

Öyle bir şîr-i jiyândır ki şu gürbüz hâmem

Titriyor savât-ı kahrıyla onun pîl-i demân

Haksızın düşmanıyım haklıya kurbân olurum

Ediyor sâha-i hezlimde hakikat cevelân

Vatan u milletimin san'atimin âşığıyım

Oluyor aşkıma hür milletimin kalbi mekân

Bende bir başka reviş başka selâset vardır

Dehenimden dökülür inci gibi şîr ü beyân

Âdem evlâdıyım âdâba ri'âyet ederim

Edebi öğretirim bilmeyen insâna hemân

Akl u mantıkla gezer kol kola gâzî kalemim
Şarlatan ben deęilim çünkü savurmam hezeyân

Doğru söz söylemeden kimse beni men' edemez
Çıksa Nef'î gibi i'dâmuma hatta fermân
İzmir, Şubat 1339.

[4]

Der Vâsf-ı Gâzî Paşa

Müstef'ilün / Müstef'ilün
(- . . -) / (- . . -)
Mecrûh iken mülkün teni
Sarmıştı a'dâ gölgeni

Yağdıkça âfet üstüne
Bitmezdi zâr u şiveni

Dolmuştu baykuşlarla hep
Cennet misâli gülşeni

Yağma yüzünden yoktu âh
Âsûde bir tek meskeni

Nemrût kesilmişti o dem
Başkaldıran Rûm Ermenî

A'dâ-yı dînin lahzada
Azimle koptu gerdeni

Cândan yürekten Hak diyip
Kovdun kapından düşmeni

Söylense lâyıktır sana
Şehm ü hamâset ma'deni

Hep Mehdî-i âhir zamân
Sanmaktadır millet seni

Abdest alıp tekbîr ile
Anmaktadır millet seni

Keyhüsrev ü Dârâ mısın
İskender ü Mârâ mısın

Zâloğlu Rüstemler gibi
Seyfinle bî-pervâ mısın

Türk ırkına ecdât olan
Cengîz ü Âtillâ mısın

Şöhret-şîâr-ı menkabet
Harûn Reşît-âsâ mısın

Fir'avnu berbât eyleyen
Ol Hazret-i Mûsâ mısın

“Bahr-ı muhît”-âsâ acep
Heybetli bir deryâ mısın

Bin yılda bir zâhir olan
Bir âhter-i zîbâ mısın

Gelmiş geçen arslanlara
Enmûzeç-i yektâ mısın

Hep Mehdî-i âhir zamân
Sanmaktadır millet seni

Abdest alıp tekbîr ile
Anmaktadır millet seni

[5]

Ey leşker-i füşhat-beyân
Ey safder-i savlet-feşân

Ey dâver-i bâzû eşed
Ey Haydar-ı sâhib-kırân

Sen kevkeb-i zî-nurusun
Türk'ün bugün ey kahramân

Vecde gelir subh u mesâ
Pişinde yer gök âsumân

Sâyende Hak verdirmesin
Düşmanlara bir dem amân

Nef'î dahi evsâfını
Tasvîr için bulmaz lisân

Câh-ı şerefte bin yaşa
Milletle sen bâ izz ü şân

Esmâda da vardır yerin
Nâmın ebed vird-i zebân

Hep Mehdî-i âhir zamân
Sanmaktadır millet seni

Abdest alıp tekbîr ile
Anmaktadır millet seni
İzmir-1338

[6]

Var

-Meb'ûs İntihâbâtı Münâsebetiyle-

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

(- . -) / (- . -) / (- . -) / (- . -)

Şimdi her bir dilde meb'ûs olmanın sevdâsı var

Nâmzetlerce bu sevdânın büyük ma'nâsı var

İntihâbât öyle bir çorbaya dönmüştür ki âh

Söylesem varmaz dilim anhâsı var, minhâsı var

Verdi "Tûbâ-yı ma'ârif" işte isti'fâsını

Git oku, vâlîde bir mektûb-ı müstesnâsı var

Hep tavilü'l-kâmeler boy ölçüşürler beldede

Hepsinin matbû' olan bir listede imzâsı var

Ger kabul eylerse elyaktır derim meb'ûsluğu

Koçbeylikli Rahmî'nin ammâ ki istiğnâsı var

Korkarım Durmuş dahi yeltenmesin meb'ûsluğa

Aklı kâsırlarla zîrâ fazla istînâsı var

İttihât erkânı da gelmiş diyorlar gayrete

Başlarında fırkanın ol Nâzım-ı yektâsı var

Böyle yolsuzluklara verdirmesin meydân diye

Gençlerin bâ-telgraf Pâşâ'ya isti'dâsı var

Ey Alemdaroğlu Lütfî dinle tebşîrâtımı

Pek yakında müskirât kânûnunun ilgâsı var

İzmir-Mart-1339

[7]

Ne Derlerse Desinler

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün

(- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)

İç bâde edip hande ne derlerse desinler

Bir şûha gönülleri de ne derlerse desinler

Sultânlık imiş sanki bu âlemde bekârlık

Sen dinleme evânda ne derlerse desinler

Durgun duruyorsun yine sâkî, bize gel de

Dök derdini gülşende ne derlerse desinler

Sırrî okudum tefrikanı⁵ uyku getirdi

Hıfz et onu mahzende ne derlerse desinler

Tûrân diye rü'yâda sayıklarmış Oruç Bey

Göndermeli Taşkent'e ne derlerse desinler

Metrûkeciler çalmada metrûke rebâbın

Ol çalgıyı çal sen de ne derlerse desinler

Çal, zevkini sür, dağdağaya hiç kulak asma

Baş çalgıcı, hânende ne derlerse desinler

Nef'î alarak hâme-i nakkâdını deste

Dünyâ ile eğlen de ne derlerse desinler

Teşrîn-i evvel-338

⁵ Şairin Notu (Bu ibare sonraki tekrarlarında ŞN olarak kısaltılmıştır): Türk'ün Namusu Var. (Şair, Selim Sırrı Tarcan'ın "Hizmet" gazetesinde yayımlanan "Türk'ün Namusu Var" başlıklı yazısını işaret etmektedir.)

[8]

Olayım Der

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ûlün
 (- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)

Hicrânlı gönül seyl-i hurûşân olayım der
 Dağlar devirip vâsıl-ı cânân olayım der

Zülfün dağıtıp gelse hayâl-hâneme cânâ
 Aç koynunu koynunda perişân olayım der

Çeşmânuna meftûnum, ezelden beri meftûn
 Gönüm o siyeh gözlere kurbân olayım der

Ben ağlar iken dinç kalemim eyleyip isyân
 Mülk-i hezelin üstüne volkan olayım der

İstanbul'u pek kıskanıyor Ankara şehri
 Endâmına bakmaz da gülistân olayım der

Tesvît ederek lihye-i beyzâsını Tâhir
 Bir nevres-i nâdîde-i Tahran olayım der

Gâzî Paşa'nın dizleri üstündeki meclis
 Türk yurduna şefkatle nigezbân olayım der

"Şehbender-i mersûm" öperek dest-i Ra'ûf'u
 Tarla-yı siyâsette bâdincân olayım der

Meb'ûsluğa hürmetle tapan şâ'ir Leylâ
 Fırsat bu deyip Urfa'ya urgan olayım der

Türk ülkesinin Eyfel'i hâlindeki Rûşen
 Boy gösterip afyonkeş-i devrân olayım der

[9]

Ya'kûp Çelebi rızkını Mardin'den alınca
 Müştâk'a döküp zehrime şâdân olayım der

“Akşam”cıların şâhı olan Rıfkılı Fâlih
Bir aşçı olup dillere destân olayım der

Çoktan beri enkâz-ı mu'âfda Safâ Bey
Baykuş gibi enzâra nümâyân olayım der

Bir yaygara îcât ederek Gevher ocakta
Ol mahfel-i şebâna kumandan olayım der

Binbir çeşit elbise Selîm Sırrı giyer de
Meydâna çıkıp sâhib-i mintân olayım der

Tarsîn ederek kilkini Nef'î-i zamân da
Nef'î gibi bir merd-i sühan-dân olayım der
Ankara-Haziran-339

[10]

Kıyâmet Mi Kopar

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

(. - -) / (. - -) / (. - -) / (. - -)

O perî bezme devam etse kıyâmet mi kopar
Bizi de kendine râm etse kıyâmet mi kopar

Sunarak kâse-i fağfûr ile câm-ı aşkı
Dili sermest-i garâm etse kıyâmet mi kopar

Yeni meclis vererek bâdeye serbestîyi
Neş'e-i halkı tamâm etse kıyâmet mi kopar

Yıkamaz çehre-i mayhoşunu Tâhir Nâdî
Ayda bir kere hamâm etse kıyâmet mi kopar

Bakmayıp sünene Sadrî-i “vekîl-i evkâf”
Hacı Bayrâm'a imâm etse kıyâmet mi kopar

Ramazân gelse de Yahyâ yine bir gaflet ile
Alenen nakz-ı sıyâm etse kıyâmet mi kopar

Gece gündüz demeyip şevk ile Nef'î-i zamân
Hân-ı vuslatta ta'âm etse kıyâmet mi kopar
Ankara-Temmuz-339

[11]

Der Vâsf-ı Ankara

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün
(- . - -) / (- . - -) / (- . - -) / (- . -)

Ankara şehri bugün bir pâyitaht mı ya nedir
Anda millet meclisi bir Ka'be mi âyâ nedir

Bir yığın toz kaplamış ser-tâbe-pâ her yanını
Kasvet-engîz evleriyle sanki bir vîrânedir

Hidrojen-âsâ kalır meydânda şehre her gelen
Belli başlı bir otel yok olsa da bir tânedir

Korku yok, cârî değil kânûn-ı men'î-i müsîkirât
Hâne-i Mîr Dilâver en ucuz meyhânedir

Bend-i yevmîlerle haykırmaktadır Hâfız Velîd
Umdeler nisyanâna kalbolmuş birer efsânedir

Umdeler dergâhı asla benzemez Fındıklı'ya
Çünkü Fındıklı onun yanında bir kâşânedir

Hilmi Bey bin lâyiha takdîm eder de meclise
Anlaşılmaz maksadı bîçârenin hâlâ nedir

İstemez artık vekîl-i iktisât olmak Celâl
Encümende mevki'-i zîrâ ki pek şâhânedir

Meclisin gür sesli, dinç bâzûlu coşkun Vâsıf'ı
Küllü bir mangalda birden patlayan kestânedir

Darbelerden yılmayan ejder misâli hâmemin
Hâme-i Nef'î gibi reftârı cesûrânedir
Ankara-Ağustos-1339

[12]

Olur İnşâallah

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Gün gelip Ankara ma'mûr olur inşâallah
Cümle âdemleri gayyûr⁶ olur inşâallah

Belediye re'isi Mîr Ali dâ'ireden
Elini çekmeye mecbûr olur inşâallah

Bırakıp meclisi bâ-emr-i riyâset Kaya Bey
Şehrin i'mârına me'mûr olur inşâallah

Kâğıt üstünde dokuz umde sakın kalmamalı
Bu sözüm meclise düstûr olur inşâallah

Yıkılır da marazın vâlidî Çangır⁷ kapısı
O bozuk çehresi deycûr olur inşâallah

Dediler kuşdilini andırıyor Bent deresi
Hayli isnât ile menfûr olur inşâallah

Aka hülyâlı kanatlarla çıkıp Kafdağına
Erişir menzile mesrûr olur inşâallah

Ne zamândan beridir ki kararan gözlerimiz
Doğacak sulh ile pür nûr olur inşâallah
Ankara-Haziran-1339

⁶ Aslı "gayûr" olan bu kelime vezin gereği "gayyûr" okunmuştur.

⁷ Çankırı ilçesi vezin gereği "Çangır" şeklinde kullanılmıştır.

[13]

Neler Olacak

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
 (Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
 (. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)
 Vatanın dört yanı bir anda gülistân olacak
 Kurutup eşkini Türk milleti handân olacak

Çökerek fırkaya zihniyyet-i bâb-ı âlî
 Başa kalpak geçiren nâzır u âyan olacak

Türeyip ot gibi birden nice binbir vükelâ
 Ali Fethî gibi şâkird-i Talayrân olacak

Şaşırıp pusulayı keştî-i ma'ârifde Safâ
 Kapudân olduğuna hayli peşîmân olacak

Vükelâ meclisinin doktoru üç yüzlü Rızâ
 Mazhar Osman'a yakın günde âsitân olacak

Saparak bir sonu gelmez yola Mahmût Es'at
 Amiral Çeştîr'in⁸ uğrunda perişân olacak⁹

Alarak kuvveti mistır Kenedi'den Feyzî
 Eskisinden daha gürbüz, daha şişman olacak

Çıkarak Kaf Dağı'nın üstüne Tevfik Rüştü
 Oradan meclis-i millîye nıgehbân olacak

Kabarıp bir baba hindî gibi afyoncu Ali
 Şârib-i leyl ü nehâr Yûnus'a akrân olacak

⁸ Metinde ilgi eki iki kere yazılarak baskı hatası yapılmıştır.

⁹ ŞN: Olmuştur

Boyu Eyfel'den uzun Vehbî-i kerrâkemizin
Yüz iken sıkleti yüz kırk iki batmân olacak
[14]
Kalemim doğruyu yazmakla hatâ işleyemez
Maraz-ı millete her saniye dermân olacak
Ankara-Eylül-339

[15]

Ankara'dan Tanîn'e

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün
(- . .) / (. - . -) / (. - -)
Ey Câhit diye misâl-i hâme
Yazdım sana bir uzunca nâme
Bir kerre nazar kılıp da sonra
Herkes gibi başla ibtisâma
&
"Tarz-ı selefte tekaddüm ettim
Bir başka lisân tekellüm ettim"
Bir sâniye uymayıp zamâna
Her lahza hezel terennüm ettim
&
Vîrâne içinde taht olur mu
Hiç meyvesi yok dıraht olur mu
İstanbul o nâzlı belde varken
Engûr ili pâ-y-i taht olur mu
&
Engûr ilinin bozuk havâsı
Bî-zâr ediyor kulûb-i nâsı
Keşti-i vatanda ser-dümen yok
İstop ediverdi nâhudâsı

[16]

Fethî Bey'i bir düşünce aldı
Hâmenle Rızâ şaşırıldı kaldı
Matbû'ata müdür olan zât¹⁰
Gayyâ kuyusunda pek bunaldı

¹⁰ ŞN: Zekeriya Bey.

Vaftiz babası Ziyâ Gökâlp Bey
 “Kültür”ü bıraktı oldu her şey
 Cumhûriyet yolunda şimdi
 Ahmet Ağa yufła üflüyor ney
 &
 Vâlî Bey’e bir şey ârız oldu
 Her hâlimize mu’ârız oldu
 İhvân ile toplu gezme memnû‘
 Her bir yanımız hafiye doldu
 &
 Halk fırkasını kurunca erler
 Kalpakla gezenler oldu berber
 Meclis kapısında dalkavuklar
 Devletlileri tırâş ederler
 Ankara-Eylül-1339

[17]

Ankara’ya Dair

Mef’ûlü / Mefâ’ilün / Fe’ûlün
 (- - .) / (. - .) / (. - -)
 Ey Ankara şehri, nâmlı belde
 Ey yolları tozlu, gamlı belde
 Koynunda safâ nedir unuttuk
 Kalmış gibiyiz bugün cebelde
 &
 İstanbul o nâzlı belde nerde
 Hânendeli sâzlı belde nerde
 Her gün içeriz sinekli kahve
 “Merkez” denilen talâncı yerde
 &
 “Mey” hastasıdır bütün ahâlî
 Serbestçe yok içmek ihtimâli
 Akşamları millet âh ederken
 Şampanya çeker evinde vâlî

Meb'ûsluğa nâdim oldu Yahyâ
Arzûsu çekilmek inzivâyâ
Ya'kûp ile Fâlih olmasaydı
Eyler mi idi icâbet âyâ
&

[18]

Câhit Bey'e pek yaman diyorlar
Yazdıkları hep yalan diyorlar
Çam bölmesi Vâsıf'ın sesinden
Meclistekiler âmân diyorlar

[19]

Ne Diyorlar

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün
(- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)
Her şey var iken cennet-i â'lâda diyorlar
Donsuz yaşamak doğru mu dünyâda diyorlar

Meydânda ne sâkî, ne de bir meygede kaldı
Nûş eyliyoruz bâdeyi rü'yâda diyorlar

Gözyaşlarını bister-i hicrâna akıttık
Cânân yetişip gelmiyor imdâda diyorlar

Lokmâna misâl olmaz iken halkı soyarlar
İnsâf acabâ var mı etibbâda diyorlar

İshak kuşunun âhını andırdı sadâmız
Bir ses verecek yok mu bu feryâda diyorlar

İhmâl ve teseyyüble bugün cümle ma'âşât
Asker gibi kalmakta bakâyâda diyorlar

Şâhâne gezerler başa kalpak geçirenler
Her sâniye gerdûne-i ra'nâda diyorlar

Şöhret denilen hastalığın sancısı varmış
Bin yaygara îcât eden âzâda diyorlar

Mecliste o pâşâ-yı tüvânâ-yı zamânın
Teşbîh edilir kolları pûlâda diyorlar

Bir fâ'ide te'mîn edemez yurda palavra
Kaldı gözümüz kudret-i Mevlâ'da diyorlar

[20]

Kim kasr-ı kelâm etmeyerek fazla giderse
En sonra görür kendini sehîpâda diyorlar

Nef'î-i zamân sen de bu yollarda yürürsen
Billâh gidersin adem-âbâda diyorlar
İzmir-Teşrîn-i evvel-1339

[21]

Der Vâsf-ı Hükûmet

Tanîn'in baş makâlesinden:

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün
(- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)

Hiç sorma nasıldır diye mebnâ-yı hükûmet
Korkar ona söz sarfına ebnâ-yı hükûmet

Meşhûr kelâm olmaz iken zurnâda peşrev
Peşrev çalışıyor millete zurnâ-yı hükûmet

Emvâc-ı hurûşân ile tûfân gibi bir gün
Nâbûd edecek meclisi deryâ-yı hükûmet

Tahrîkini bilmezse derûnundaki vatman
Yollarda kalır sonra tramvay-ı hükûmet

Gûş eylemeden bıksak usansak da efendim
Hep kendi hevâsında palavra-yı hükûmet

Nâfi' mi değil toprağı bilmem ki nedendir
Şalgâm çıkarır her sene tarla-yı hükûmet

Kim fazla etek öpmeğe meyyâl ise derhâl
Tevcîh edilir rütbe-i bâlâ-yı hükûmet

Hazm eyleyemez böyle ağır şeyleri mi'de
Zirâ yutulur şey mi bu dolma-yı hükûmet

Üstünkörü her işlerimiz böyle giderse
Nâ-kâbil olur maksad-ı a'lâ-yı hükûmet

Her sâniye Câhit bu kadar oklar atarsa
Elbette düşer tongaya Ankâ-yı hükûmet
20-Teşrîn-i evvel-339

[22]

Susmam Yazarım¹¹

Ebüzziya-zâde Velîd'in Ağzından:

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . -)

Nice makberleri keskin kalemimle kazarım

Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım

Ürkütür dostumu ağyârımı hatta nazarım

Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım

&

Yiğit olmak diliyorsan git otur Ankara'da

Bir iki sözle hamiyet dokunur Ankara'da

Bend-i yevmîlerim ezber okunur Ankara'da

Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım

¹¹ ŞN: Dışçı Sâmi mes'elesi münâsebetiyle.

Sorma Câhit bana dünyâda neyin düşmanıyım
 Şüphesiz softaların dostu meyin düşmanıyım
 Haydar ismindeki Bektâşî Bey'in düşmanıyım
 Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım
 &

Kim uzatsa dilini şahsıma sen sus diyorum
 Dil uzatmak ebediyyen bana mahsûs diyorum
 Dişçi Sâmi denilen hâ'ine câsûs diyorum
 Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım

[23]

Çıktı hayfâ yine bir mes'ele dertli başa
 Dememişim diyemem orduya bir söz hâşâ
 Bana da'vâ açıyor koskoca Kâzım Paşa
 Çıksa sehpa-yı adem karşıma susmam yazarım
 27-Teşrîn-i evvel-339

[24]

Mirsâd-ı İbret

İsmail Müştâk'ın ağzından:

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
 (- . -) / (- . -) / (- . -) / (- . -)
 Iyş u nûşa pek dalıp yan gelmeyin devletliler
 Çifte tahsîsât alıp yan gelmeyin devletliler
 Mülke heybetler salıp yan gelmeyin devletliler
 Âsiyâb-ı devleti tedvîre ister görgüler
 İş görün görmezseniz millet kızar, düşman güler
 &
 Milletim yurdunda serbestî-i efkâr istiyor
 İhtiyat zâbitleri terfiye ve ikdâr istiyor
 Şüphesiz vîrânedir yurdumda i'mâr istiyor
 Âsiyâb-ı devleti tedvîre ister görgüler
 İş görün görmezseniz millet kızar, düşmen güler

Belde-i engûr için İstanbul'u ağlatmayın
Dertlidir zaten bu derde siz de dertler katmayın
Bir küçük ihmâl için bin seng-i ta'rîz atmayın
Âsiyâb-ı devleti tedvîre ister görgüler
İş görün görmezseniz millet kızar, düşmen güler

[25]

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
(Fe'ilâtün) (Fe'ilün)
Daldınız şekl-i hükûmet neş'esiyle uykuya
Umdeler Çestır gibi birdenbire düştü suya
Sizleri zîrâ çeker bak sonra millet sorguya
Âsiyâb-ı devleti tedvîre ister görgüler
İş görün görmezseniz millet kızar, düşmen güler
25-Teşrîn-i Evvel-339

[26]

Felek Neler Etti
Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)
(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)
Beğenip hâmemi bir şîr-i jiyân etti felek
Beni bir lahzada Nef'î-i zamân etti felek

Çıkarıp koskoca bir mahkemenin zirvesine
Avukat Vâsîf'ı müstağrak-ı şân (!) etti felek

Zann-ı bâtılla terâzû-yı adâlette çekip
Hüseyin Câhit'i mahcûb-ı cihân etti felek

Lütfü Fikri Bey'i mahkûm ederek beş seneye
Bâr u a'zâsını mecbûr-ı figân etti felek

Yaparak Mentеше meb'ûsını yûnus balığı
O Velîd adlıyı mânend-i hazân etti felek

Mütekâ'itleri ta'yîn ederek aşçılığa
Kurulan sofrâ-yı iskânı yavan etti felek

Kanmayıp zerre o İplikçibaşının sözüne
Karamanlı kara zâtı kapudân etti felek

Getirip Ankara vâlisini İzmir iline
Sitem ü kahrını bir misli ayân etti felek
20-Kânûn-ı Sâni- 1340

[27]

Bilmezler

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün
(. - - -) / (. - - -) / (. - - -) / (. - - -)
O şâ'irler ki hülyâ içredir hülyâyı bilmezler
"O mâhîler ki deryâ içredir deryâyı bilmezler"

O meb'ûsân-ı millet meclisi millîdedir ammâ
Aman ol ba'zısı meclisdeki ma'nâyı bilmezler

O azâlar ki belde meclisinde yan gelirler de
Fedâ-yı şân edip bir kere istifâyı bilmezler

O mensubîn-i matbû'ât olan âlim muharrirler (!)
Çekilse imtihâna ebced ü imlâyı bilmezler

Dem-â-dem zümre-i Musâ'yı ta'rîz eyleyen beyler
Aleyhtârlık ederler Hazret-i Musâ'yı bilmezler

Ricâl-i memleket yazdıklarımından nem kaparlar da
Hakâret zannederler nüktemi alayı bilmezler
28- Kânûn-ı Sâni- 1340

[28]

Bu Mudur?

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)
(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)
Babalar bakmıyor evlâda übüvvet bu mudur
Çekemez kardeşini kimse uhuvvet bu mudur

Yılda bir kerre dahi mescide biz uğramadan
Müslümânız diyoruz Hakk'a ibâdet bu mudur

Köylü açlıktan ölürken yine cepler doluyor
Meclis erkânı olanlarda hamîyyet bu mudur

Tokat atmak yakışır mı koca bir meb'ûsa
Türk'e bir Ka'be olan yerde nezâket bu mudur

Belediye denilen ma'bedi sardı cühelâ
Yok mu bir dest-i rehâ şehre muhabbet bu mudur

Bekliyor bâb-ı hükûmette sâ'atlerce kişi
Bu devirde bilemem halka sühûlet bu mudur

Kemeraltı'nda iken bâri selâma duralım
"Oto"lar çiğniyor insanı selâmet bu mudur

Ehrimenlikle Nezîhi dede oldu çıktı
İki üç laf ile ızhâr-ı kerâmet bu mudur

Başladı çiftçi Necâti de komisyonculuğa
Üç buçuk kanta karanta ile ticâret bu mudur

Rûh-ı Nef'î'yi mezârında bile ağılatırım
Söyle ey hâme o heccâva ri'âyet bu mudur
2- Şubat-1340

[29]

İ'mâr Vekîline

İzmir'e teşrîfi münâsebetiyle:
Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün
(- . .) / (. . .) / (. . .)
Hoş geldin eyâ vekîl-i î'mâr
Buldun mu bu şûre-zâra mî'mar

Îmâr işine yanaştın ammâ
Millet kasasında var mı dînâr

Oldum diye ben de ricl-i devlet
Her dem kafa tutma halka zinhâr

Nefî-i zamân-ı bî-emânım
Söyler dururum şu beyti tekrâr

Iskarta çıkar işin azîzim
Beklerse kapında böyle züvvâr
15-Şubât-1340

[30]

Neler Diyoruz?

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün)

(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)

Dolaşıp Ankara esvâkını lâ'net diyoruz
Yakışır pudra gibi şehre Emânet diyoruz

Karaoğlan'a çıkıp "merkez"e bir lâm çizerek
Berekâtı çok olan garsona gayret diyoruz

Küberâ her gece gittikçe Fresko Barı'na
Bu mu kânûn ile memnû' olan işret diyoruz

Sakalından tutarak Dayko'yu akşamüzeri
Bize "mey" bul ederiz yoksa eziyyet diyoruz
Müstakil bir vatanın sahîb-i zî-kudretiyiz
Var mı dünyâda acep bizdeki kuvvet diyoruz

Çalarak ağzına mayhoş balını Ankara'nın
Yaşa bak keyfine ey sevgili millet diyoruz

Nice açlar kudurup kendini öldürse dahi
Verilir bâd-ı hevâ toklara ni'met diyoruz

Başî kalpaklıya her lahza kavuk sallayarak
Dalkavuklukla riyâ şimdi fazîlet diyoruz

Sırtımızdan atarak tozlu hilâfet yükünü
Fazladır milletin omzunda bu sıklet diyoruz
[31]

Ya gelip sehv ile kim ansa hilâfet adını
Kopuyor meclis-i millîde kıyâmet diyoruz

Kara toprakları da boylasa Nef'î-i zamân
Bulunur bir okuyan cânına rahmet diyoruz
Ankara- 3 Mart- 1340

[32]

Neler Var?

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün
(- . - -) / (- . - -) / (- . - -) / (- . -)

Kâri'â Kostantinapol'ün dilde sonsuz yâdı var
Şehr-i engûrun ise bâd-ı hevâ bir adı var

Bütçeyi tasdîk edince hey'et-i meb'ûsanın
Merkezi Kostantinapol'e nakle isti'dâdı var

Sendikânî korkuyor şebender-i mersûmdan
Haklı haksız azl eder mâdûna istibdâdı var

Lutf edip efrâdı terhîs etmiyor Kâzım Paşa
Ordunun ikmâl-i müddet eylemiş efrâdı var

Kim demiş ceyb-i Dilâver banknot mahrûmudur
Ayda beş yüz banknotluk Dayko'dan îrâdı var

Milleti bî-zâr edip yan gelmeyin devletliler
Elde Nef'î-i zamânın hâme-i nakkâdı var
20-Mart-1340

[33]

Min'el-bâb İle'l-mihrâb

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
 (- . - -) / (- . - -) / (- . - -) / (- . - -)
 Tığ-ı hicve yaslanıp çıktım hecâ meydânına
 Korku saldım devrimin kalpaklı meb'ûsânına

Ankara mir'âtına tevcîh edip dürbünümü
 Gördüğüm hâlâtı serdim milletin çeşmânına

Meclisin batrı kebîr a'zâsını gördümse de
 Hiç tesâdüf etmedim Feyzî gibi şişmanına

Alpe timsâl olmadan alpim diyen Mîr Ziyâ
 Gökte bir mesned arar mevhûm olan Tûrân'ına

Ârı istihkâr eden yevm-i cedîdin Yûnus'u
 Kârî'in tiksintiler aks ettirir vicdânına

Döndürüp fıfır gibi dolâbını Nûri Celâl
 Kâ'inâtnın parmak attı devrine devrânına

Hâ'il olmak isteyince hakk-ı feshin reddine
 Başvekîl İsmet tutuldu keşmekeş bârânına

Ermenîler bindi efhâmcı Ferî'tin sırtına
 Gönderin bâri Sabâh'ın bir haber Mîhrân'ına

Adliye kantarını aldı Necâtî destine
 Korkarım bir sekte ârız olmasın mîzânına

İzmir'in hâmîsi olmak farz iken Vâsîf Bey'e
 Nâilî'yi balta yaptı merkez-i irfânına

[34]

Âferin isterse benden abd-i Hâlik Mustafa
 Gark u nâbut eylesin me'mûrları ihsânına

Bir drama kalp edip her fi'lini Mîr Murât
Dâ'imâ çıkmaktadır bir macerâ seyrânına

Gel bu sevdâdan ferâgat eyle Nef'î-i zamân
Hışma uğrar, sen de Nef'î'nin gidersin yanına
12-Mart-1340

[35]

Köşede Bucakta Kalmış Parçalardan

[36]

Belediye Re'îsi¹²

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Görmedi belde nezâfet belediye re'îsi
Vardı Ethem'de kesâlet belediye re'îsi

Ne zamân bir Paşa gelse güzelim memlekete
İşi vermektir ziyâfet belediye re'îsi

Dar sokaklarda kışın geçti çamur diz boyunu
Yoktu tathîrine gayret belediye re'îsi

Satılan etleri görseydin eğer tiksinererek
Edecektin ete lâ'net belediye re'îsi

Hayli süprüntü sokaklarda yıkıldı kaldı
Marazı eyledi da'vet belediye re'îsi

Geziyorlardı binip faytona a'zâ beyler
Etmiyorlardı bir hizmet belediye re'îsi

Elde tesbîhle girerdi Hüseyin dâ'ireye
İstiyordu o da şöhrat belediye re'îsi

¹² ŞN: Şükrü Kaya Bey'in belediye riyasetine intihabı münâsebetiyle.

Gelmeseydin daha berbât olacaktı İzmir
Çok şükür eyledin avdet belediye re'îsi

Sakın ismin gibi olma bize bir "sivri Kaya"
Bâri sen eyle inâyet belediye re'îsi

[37]

Çıkıyor

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün)

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)

Yolumun üstüne bir şûh-ı dilârâ¹³ çıkıyor
Yine dertli başa endîşe-i sevdâ çıkıyor

Ne zamân rûh-ı Fuzûlî'yi çağırırsam yanıma
Mutlaka karşıma Mecnûn ile Leylâ çıkıyor

Pek zırlı çıkarır evde akortsuz piyanom
Hangi bir perdesine basmış isem lâ çıkıyor

Âdemoğluyla alaydır feleğin cilveleri
Bugün ednâ görünen yarına dâna çıkıyor

Ne "ma'ârifçi"¹⁴ ne "âhenkçi" yanaştı sulha
Bir küçük mektep¹⁵ için koskoca kavgâ çıkıyor

Hangi bir meclise dâ'vetli gidersem gideyim
Kapıdan Haydar-ı Rüşti-i tûvânâ çıkıyor

Kızıyor ba'zısı Nef'i-i zamân olduğuma
Kalemim hâme-i Nef'i ile hem-pâ çıkıyor

¹³ "ج" harfiyle yazılması gereken "dilârâ" kelimesi baskı hatasıyla "د" ile yazılmıştır.

¹⁴ ŞN: Vâsif Bey

¹⁵ ŞN: Redd-i İlhak Mektebi

[38]

Girmiştir

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün
(. ---) / (. ---) / (. ---) / (. ---)

Muhammet Şevki Vâsîf'la bugün kavgâya girmiştir
Bekir Behlül de gûyâ sulh için araya girmiştir

Nebâtât dersi varmış dün nasılsa Çiftçi gafletle
Büyük bir pot kırıp dershâne-i kimyâya girmiştir

Arap târîhine Mithat o rütbe âşinâdır kim
Sanırsın Endülüs'de gezmiş El-Hamrâ'ya girmiştir

Çekilmiş imtihâna ayrı ayrı ser-muharrirler
Kazanmış Rüştü Haydar devre-i ulâya girmiştir

Ne yapsın söyleyin zira şaşırıldı kaldı Nef'î de
Hecâ nâmında korkunç dalgalı deryâya girmiştir
İzmir-1339

[39]

A Paşam¹⁶

Ebüzziya-zâde Velîd 'in Ağzından:

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)

Diliyor millet-i mazlûma adâlet a Paşam
Yetişir çektiğimiz bunca sefâlet a Paşam

Sardı bir bûy-ı cefâ sahne-i matbû'âtı
Bu kadar şiddete meyl etmesin İsmet a Paşam

Tıkılır hapse muhâlif diye erbâb-ı zekâ
Bu mu âlimlere, fâzıllara hürmet a Paşam

¹⁶ ŞN: İstiklal mahkemesince mevkûf ser-muharrirler nâmına Ebüzziya-zâde Velîd Bey tarafından Gâzî Paşa hazretlerine takdîm kılınan istihâm-nâmeden istinsâh edilmiştir.

Yok iken ortada bir tehlike birden ne idi
Koca bir mahkeme teşkiline hâcet a Paşam

Verme yüz fazla o şakşakçı fırıldakçılara
Bütün onlarda emîn ol ki kabâhat a Paşam

Ayda bir kerrecik olsun gidemezler hamâma
Hepsi meyyâl-i safâ, hepsi cenâbet a Paşam

Diyemem zât-ı asîlânene bir söz hâşâ
Sana cândan tapıyor çünkü bu millet a Paşam

Ebediyyen bize bahş eyle de serbestîyi
Yaşasın azm-i bülendinle bu devlet a Paşam
Kânûn-ı Sâni-1340

[40]

Alâ-Merâtibihim

[41]

Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Fe'ûlün
(- - .) / (. - . -) / (. - -)

[1]

Ey vâlî-i ihtişam-perver
İsmin dolaşır şehirde yer yer
Sen kırmızı fes niçin giyersin
Kalpâk niye yok başında monşer

[2]

Ey nâib-i top sakal efendi
Ey Yûsuf-ı hoş-makâl efendi
Çorbayı bırak da soframızda
Ekl eyle bizimle bir beğendi

[3]
Ey memleketin hazînedârı¹⁷
Süknâcıların cemîle-kârı
Sen söyle hükûmetin bugünlük
Metrûke işinde var mı kârı

[42]

[4]
Ey zâbitanın müdür-i nâzı¹⁸
Hırsızları hakla bâ'zı bâ'zı
Âsâyîşe râğbet eylemezsen
Halkın kapanır mı sonra ağzı

[5]
Ey eski nezâretin Hüsey'nî
Öğrenmedi kimse harf-i lîni
Ta'tîl gününün tehâcümünden
Mekteplilerin sulandı beyni

[6]
Jandarma Emîn Bey bî-nazirî
Âlâyîşin oldu pek esîri
Gerdüne-süvâr olup geçerken
Âlem sanıyor Acem sefirî

[43]

[7]
Sihhye müdürî Şükrü Osmân
İş görmeye etti âhd ü peymân
Tarla-yı mu'âvenette şimdi
Ethem¹⁹ gibi oldu bir bâdincân

¹⁷ ŞN: Vilâyet Defterdârı

¹⁸ ŞN: Osmân Bey

¹⁹ ŞN: Hâcî Hasan-zâde

[8]
 Gümrükçü o kelli felli İhsân
 Zannımca ne bahtiyâr insân
 Biz “mey” bulamaz iken olur o
 Şampanya kadehleriyle raksân

[9]
 Her lahza kalırsa böyle hâli
 Bulmaz belediyemiz kemâli
 Oldukça re’îs vekîli Ethem
 Temcît pilâvı sanır ahâli

[44]

[10]
 Mayhoş ise de kelâm-ı Hâlit
 Lezzetli kaçır selâm-ı Hâlit
 Olmazsa eğer Bekri Selâmî
 Çorbaya döner makâm-ı Hâlit

[11]
 Her ân ve de misli ince toylar
 Şöhret yolunu karışla boylar
 Şevketli Refîk üzüm deyince
 Eyfel kulesi yerinden oynar

[12]
 Ey Baklacı²⁰ çok koşarsın ammâ
 Yoktur bu sefer şehirde yağma
 Dört yıl bize sen kepek yedirdin
 Geçmişleri halk unuttu sanma

[45]

[13]
 Ey Nâzım-ı ittihât-perver
 Mithat Şükrü neden seferber
 Cem’iyyeti nakl için ademden
 Âyâ telefon mu etti Enver

²⁰ ŞN: Bakla kralı Alâiyeli-zâde Mahmût Bey

[14]

Ey beldede fink atan “kokot”lar
Âşkılarınız pokerde otlar
Yağmur gibi serpilir her akşam
İzmir kulübünde banknotlar

[15]

Lütfü meye karşı dost ezelden
Meyhâneye serdi post ezelden
Men etmek için cihân gelse
“Mey” kâsesini bırakmaz elden (!)

[46]

[16]

Üstâd-ı edep Bıçâkçı-zâde
Bir katre komaz da ağza bâde
Tenbâkû getirtip Isfahân’dan
Nargileden eyler istifâde

[17]

Fâik mi geliş gidiş Muhyiddîn
Var mı klinikte iş Muhyiddîn
Şark feylesofu tecennün etti
İmdâda yetiş yetiş Muhyiddîn

[18]

Halk fırkasına olunca ırgat
Hiç kalmadı “Türk ses”inde bir tat
Başkaldırıyorsa Mûsevîler
Ejder kesilir süpürge Es’at

[47]

[19]

“Hakkın Sesi” nûru nâr edermiş
Hakkı ile iftihâr edermiş
Mehmet Sırrı makâle yazsa
Times’da intişâr edermiş

[20]

Her bendime doğrudur diyorlar
Halkın dileği budur diyorlar
Durmuş bana hürmet eyler ammâ
Sâ'ik buna korkudur diyorlar
339-340

[48]

Kudûmiyyeler ve Kıt'alar

[49]

Kıt'a

-Polis Müdüri Ziyâ Bey-

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün
(- . .) / (. - .) / (. - .) / (. - .)
Hırsızları bulmakta sebât eyle Ziyâ Bey
Derdest ederek hepsini mat eyle Ziyâ Bey
Türk ülkesinin Holmes'i derler sana ammâ
Biz görmedik ibrâz-ı sıfât eyle Ziyâ Bey
İzmir-449

Anadoluculara

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Öyle bir matba'a kim misl ü manendi yoktur
Cümle âdemleri beydir bir efendi yoktur
Sormayın sâhibinin²¹ ismini zîrâ diyemem
Atlattır herkesi tilki gibi fendi çoktur
İzmir-Mart-329

Kudûmiyye-i Vasıf

Ma'ârif vekâletine ta'yîni münâsebetiyle:

Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûlün
(- . .) / (. - .) / (. - .) / (. - .)
Dört beş senedir her gece rü'yâna girip de
Baştan çıkarırdı seni uykunda ma'ârif
Bir bâkire zannetmiş idin kâfiri ammâ

²¹ ŞN: Denizli meb'ûsu Haydar Rüştü Bey

İskât-ı cenîn etti kudûmunda ma'ârif
15-Mart-1340

[50]

Kudûmiyye-i Necâtî

Adliye vekâletine ta'yîni münâsebetiyle:
Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Daha tevzî' edemezken bize î'mâr aşını
Ha deyip adliye çorbasına soktun başını
Bu değıl Tosya pirinci gibi taştan ârî
Sıvayıp kollarını durma ayıkla taşını
15-Mart-1340

Kudûmiyye-i Ahmet Nâilî

İzmir ma'ârif müdiriyyetine ta'yîni münâsebetiyle:

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Daha ilk lokmada yaktın fem-i gülğünümüzu
Hân-ı irfânımıza dâhil olan puf böreğı
Sana mû'zîplik edip puf demiş olsam farazâ
Yıkılır sayha-i kahrımla ma'ârif direğı
25-Mart-1340

Kıt'a

-Tavas kaymakamı Hikmet Bey için-

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
(Fâ'îlâtün) (Fa'lün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Elleri hîle dokur, gözleri ve'l-fecr okur
Andırır cüssesi lâkin koca bir yarma çamı
Ona Hikmet savurup tilki desem mi acabâ
Tilki postu giyiyor çünkü Tavas kaymakamı
Denizli-Mart-1340

[51]

Kıt'a

-Kâmeti kebîr vusûl-i kavli sağır olan Sarayköy kaymakamı Emîn
Bey için-

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)

Olamaz zerre emîni o Sarayköylülerin

Boyu zîrâ büyüektir ona leylek demeli

Bu sıfat pek hoşâ gitmezse hemân gayret edip

Boyunun tûlini nâkıs koluna eklemeli

Denizli-Mart-1340

Kıt'a

Çal kaymakamı [...] Bey için

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

(Fâ'îlâtün)

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)

Öyle bir akrebe benzer ki o korkunç nazarı

Sokacaktır diye tedhîş ediyor her adamı

Bıyığından dolayı bam teline basmayınız

Asıyor her teline bir kişi Çal kaymakamı

Denizli-Mart-1340

[52]

Kıt'a

-Ankara vâlî vekâletinden Tire kaymakamlığına ta'yîn edilen Es'at
Bey için-

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün

(Fâ'îlâtün)

(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . - -)

Karaoğlan'da göz açtırmaz iken bir pireye

Hangi rüzgâra uyup da düğüm oldun Tire'ye

Dolaşık yaptı ise zâtını efhâmcı Ferît

Çözülüp sen de onu bağla azîzim direğe

Tire-Nisan-1340

Kıt'a

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ûlün
(- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)
Tedvîr-i umûr eyleyen âvâre çocuklar
Münbit vatanın bâğını asla sulamazlar
Bilmem ki o bâğ uğradı mı kaht-ı ricâle
Hâlâ güzelim İzmir'e "vâlî" bulamazlar
İzmir-26-Mart-1340

Saraçoğlu'na

Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ûlün
(- - .) / (. - - .) / (. - - .) / (. - -)
Meclis denilen kal'aya bir gülle atıp da
Zannetmiş idin eylerim ol kal'ayı teshîr
Bombardımanın topla değil ra'd ile olsa
Etmez yine İsmet Paşa'nın gûşuna te'sîr
İzmir-27-Mart-1340

[53]

Bıçakçı-zâde'ye

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün)
(. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
Ele marpûcunu aldıkça Bıçakçı-zâde
"Enti püf"ten bize îrâd-ı makâl etmededir
O kadar fazla bilenmiş ki mübârek jileti
Tırâş ettikçe yanaklarda sakal bitmededir
İzmir-Nisan-1340

Çullu-zâde'ye

Karikatürünün altına:

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
 (Fâ'îlâtün)
 (. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
 O kadar mi'deye düşkün ki mehâkim kenesi
 Onu her lahza doyurmaktan usandı nenesi
 Oynadıkça ikide bir de sakallı çenesi
 Sanırız Hâlit'i çul düşkünü Maltız tekesi²²
 İzmir-Nisan-1340

Na'lbantoğlu'na

Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün
 (Fâ'îlâtün) (Fa'îlün)
 (. . -) / (. . -) / (. . -) / (. . -)
 Kimimiz yok diye mecliste kıyâmet kopuyor
 Vatanın hâlbuki her yanı sefâinle dolu
 Yâvuz'un doğrusu ta'mîrine hâcet göremem
 Var iken elde Dirednot gibi Na'lbantoğlu
 İzmir-Nisan-1340

[54]

Hakkı Nezîhî'ye

Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlâtün / Fâ'îlün
 (- . -) / (- . -) / (- . -) / (- . -)
 Kuyruğundan yan tutup dehrin lisâniyyetini
 "Ehrimen"li bir dede şeklinde çıktın meydâna
 Âleme takva satıp sardırmak isterken sarık
 "Ma'rifetli" bir vekâlet şapka giydirdi sana
 İzmir-Nisan-1340

²² Baskıda "keçi" olarak yazılan kelime çizilmiş ve üzerine kafiyeeye uygun olan "teke" yazılmıştır.

Ve Hüve'l-baki

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
(- . - -) / (- . - -) / (- . - -) / (- . -)
Bir Azîz'in kâbiliyyetsizliğinden nem kapıp
Birbirine girdiler şakşakçılarla hakcılar
Hakcılar boy gösterip bir hoş deyince nâgehân
Kuyruğu kopmuş tazıya döndüler şakşakçılar
İzmir-25-Nisan-1340

Buzdağı Kahramânına²³

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . -)
Neş'esinden kabarıp buzdağının şanlı eri
Tunalı Hilmi gibi dağlara mı hoplayacak?...
Defi ilk önce çalan gerçi o oldu ammâ
Bu gidişle bakalım parsayı kim toplayacak?...
İzmir-26-Nisan-1340

[55]

Şâdî Fikret'e

Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
(Fâ'ilâtün) (Fa'lün)
(. . - -) / (. . - -) / (. . - -) / (. . -)
Yapma Şehper Hanım'ı sahnede "her dem tâze"
Üzerinden akıyor "kaynana"lık, çünkü hışır
Özenip durma bütün gün Sekizinci'ye sakın
Sana Bicân'ım efendim "kılıbık"lık yakışır
İzmir-1 Mayıs-1340

[56]

Cânsız ve Tensiz Kaldım

[57]

Mensûr Şi'r

Ya'kûp Kadri'nin istimdâdına:
Bekâ ile ademin öpüştüğü ilâhî bir yol
üstündeyim... Vücûdumu tahrîp, son nefeslerimi

²³ ŞN: Sadâ-yı Hak müdür mes'ûlü İsmail Hakkı Bey

târ u mâr eden çılgın bora! Eğer yeryüzündeki
âdemoğlullarıyla ünsiyyetin varsa, âşinâ nesîmle,
onlara benden selâm ve ölüm kokusu gönder.
De ki: Kâ'inâtın kan ve âteşle yoğrulmuş kızıl
muhîtinin ardında, bekâ ile ademin dudak düğümünde,
adem yolcularının cesetlerinden yapılmış servili bir
yol üstünde nevmî bir seyyâh cânsız ve tensiz kaldı.

Sevdâdan kaçmışım; ezelden beri her
gün, her sâ'at mutalsam, cehennemî saçlarını
alevden bir kızılıkla beşerin sînelerinde ve rûhlarında,
beşerin birer serâba benzeyen efsânevî rü'yâlarında,
beşerin elvân-ı muhtelifeden mürekkep ıslak nazarlarında
gezdiren sürükleyen o ihtiyâr gönül zebânîsinden,
sevdâdan kaçmışım.

Ensâl ve evlâd-ı beşerle eğlenen, onları birer
oyuncak gibi büyüdü sînesinde oynatıp şehvânî
hislerini tatmîn ettikten sonra bir iskelet
[58]

hâlinde toprağa gömen engerek tabî'atlı Havva
kızlarından kaçmışım: Yeşilden, maviden, eladan
mâteme dâl olan siyâhtan kaçmışım; yeşil
gözlerde desîse, mavilerde huyânet, elalarda
elem, ve siyâhlarda da şehvetle karışık ihtirâs
bulmuşum.

Bir gün ölümler diyârının kuzgûnî rengi,
ölümler diyârının loş mezâr servîlerine benzeyen
rengi, ölümler diyârının ruhânî adem rengi beni
sînesinden tesellîye çağırıyor. Sırtımda yirmi
üç senelik çilem, içimde "kâlûbelâdan" kalma
benliğim şitâb ettim: Orada sevdâ yoktu,
kadın yoktu, göz yoktu, orada hiçliğin
sessizliği, hiçliğin renksizliği, hiçlik
ve ben vardım; kâ'inâtın kan ve âteşle yoğrulmuş
kızıl muhîtinin ardında, nihâyetsiz bir yol üstünde,
benliğimin bütün kudret ve azametiyle vâlihâne dolaşan
yalnız ben vardım, ba'zen mevcûdiyyetimden emîn

olmak için benliğime soruyordum ve onun kılıçtan
keskin çıkardığı sert sadâyı dinliyordum:
yürü, yürü, yürü, ... ve sonra yine
[59]

azametli bir gölge hâlinde ağır ağır, âheste
ilerliyordum.

Böyle ne kadar zamân gittim, bilmiyorum. Gece
ve gündüz benden uzaktı, tabî'atın, lâ-yetegayyer
kânûnları, cazibeleri her şeyi benden uzaktı;
hüzünle karışık bir heyecân içinde, kâh neş'eli
ve kâh endişeli ilerliyordum.

Birden ölümler diyârının kuzgûnî durgunluğunda
bir şimşek çaktı, yıldırım düşecek diye
korktum ve durdum. Yıldırım düşmedi, yalnız
o noktada ânî bir tahavvülle âteş-renk bir şekil
teressüm etti.

Şimdi karşımda şeytân şekline girmiş
bir heyûlâ vardı. Ve adem muhîtinin kuzgûnî
derinliğine açılmış cehennem-âsâ gözlerini üzerime
dikti ve bana yeryüzündeki Âdemoğullarının
sadâsı hâricinde, ölümü ihtâr eden korkunç
bir sesle dedi ki: Cânını! Yerimde
dondum kaldım. Bu kâbizü'l-ervâhtı.

Sordum:

-- Ne istersin? Ne istersin?

-- Cânını²⁴, seyyâh

dedi.

[60]

Cânını, çilen doldu bana cân lazım...

Dedim ki:

-Hazret, doğduğumdan beri büyük
varlığımın azametli rehberi olan cânımı bana bırak,
git, istediğin cânları, yeryüzünde ölümü
îcât eden engerek tabî'atlı sevdâ melîkelerinden

²⁴ Metinde "cânlı" olarak yazılan kelime, bağlamına uygun olacak şekilde "cânını" şeklinde düzeltilmiştir.

al. Tekrâr etti: Cânını seyyâh, cânını...

Verdim. Heyûlâ uzaklaştı, heyûlâ hatta bana
bir katre-i teşekkür bile fırlatmadan uzaklaştı.

Bir müddet benden uzaklaşan, tehîleşen,
garîpleşen cânımın âvâze-i veda'ını dinledim.
Sonra hiç, cânsız ve tensizim.

Vücûdumu tahrîp, son nefeslerimi târ u mâr eden
çılğın bora! Eğer yeryüzündeki Âdemoğullarıyla ünsiyyetin
varsa, âşinâ nesîmlerle, onlara benden selâm ve ölüm
kokusu gönder. De ki: Kâ'inâtın kan ve âteşle
yoğrulmuş kızıl muhîtinin ardında, bekâ ile
ademin dudak düğümünden, adem yolcularının cesetlerinden
yapılmış servili bir yol üstünde, nevmît bir
seyyâh cânsız ve tensiz kaldı.

İzmir-Nisan-1340